

mei 2007

1

30 JAAR AMVB

ARCHIEFAANWINSTEN
2006 – VOORJAAR 2007

KUNST EN LIEFDE
SINT-JANS-MOLENBEEK

HET ARCHIEF VAN DE
AUGUST VERMEYLENKRING

OTTERS IN VLAANDEREN

ARCHIEF TE GAST: SOMA

KRONIEK

AMVB

ARCHIEF EN MUSEUM
VOOR HET VLAAMS
LEVEN TE BRUSSEL

WOORD VOORAF	5
Wim van der Elst	
HET AMVB-BELEIDSPLAN 2008-2012	6
Patricia Quintens	
HET AMVB IN EEN HISTORISCH PERSPECTIEF	10
Jimmy Koppen	
DE DERTIG JAAR AMVB	
HET GEHEUGEN VAN BRUSSEL	29
DE DERTIG VERHALEN	32
Jimmy Koppen	
ARCHIEFAANWINSTEN 2006 – VOORJAAR 2007	35
Mariet Calsius	
KUNST EN LIEFDE – DE VOLKSSTAR	
HET ARCHIEF	41
Mariet Calsius	
DE VLAGGENCOLLECTIE VAN KUNST EN LIEFDE	
SINT-JANS-MOLENBEEK	51
Patricia Quintens	
VERENIGINGSARCHIEVEN DOORGELICHT	
DE AUGUST VERMEYLENKRING	57
Tine Roobrouck	
OTTERS IN VLAANDEREN	71
Wim van der Elst	
ARCHIEF TE GAST: SOMA	73
Chantal Kesteloot – Dirk Martin	
KRONIEK	77

WOORD VOORAF

Wim van der Elst
Voorzitter
Afgevaardigd bestuurder

Voor u ligt een nieuw tijdschrift. Vanaf 1980 verscheen *Tijdingen* zonder onderbreking tot 2006. Zevenentwintig jaargangen later is de dertigste verjaardag van het AMVB een geschikt moment voor een grondige restyling van ons mededelingenblad, dat de ambitie heeft een echt tijdschrift te worden. De vaste rubrieken PRJCT (Projecten), CLLCT (Collectie) en BRSSL (Brussel) geven *Arduin* een duidelijke structuur. De rubriek PRJCT belicht de lopende projecten van het huis, maar kan ook plaats bieden aan projecten of onderzoeken die nauw aansluiten bij de werking van het AMVB. CLLCT richt zijn aandacht enerzijds op de ontsluiting van de archieven en de erfgoedcollectie, anderzijds op onderzoek dat werd verricht op basis van de AMVB-collectie. Deze rubriek wordt afgesloten met curiosa. Tenslotte is BRSSL de Brusselse erfgoedrubriek bij uitstek, waar u de archievenrubriek uit *Tijdingen* terugvindt en een kroniek van publicaties over Brussel. Om de redactie voldoende tijd te geven om kwalitatieve artikelen samen te brengen verschijnt *Arduin* om het half jaar (mei en november). Via de elektronische nieuwsbrief *@rduin* die u onlangs – *contradictio in terminis* – in papieren versie ontving, blijft u tussendoor op de hoogte van onze agenda.

Op 20 september bestaat het AMVB 30 jaar en er is heel wat veranderd. Waar de stichters in 1977 uit traditionele Vlaamse verenigingen van Brussel stamden, was het hun bekommernis het erfgoed daarvan veilig te stellen. De meeste van die verenigingen bestaan niet meer. Zonder hun nalatenschap te veronachtzamen, is het duidelijk dat het AMVB moet evolueren en aansluiting moet zoeken bij de hedendaagse gediversifieerde en multiculturele Brusselse samenleving. Daarom is het AMVB voortaan het Archief en Museum **voor** het Vlaams leven te Brussel, een kleine maar niet onbelangrijke nuancering. We voeren ook al enkele jaren een politiek van verjonging en verruiming in de bestuursorganen. Onlangs vervoegde Sarah Avçi de Raad van Bestuur en traden Steph Feremans, Ann Brussee, Lode Van Biervliet en Bernadette Vriamont toe tot de Algemene Vergadering. Wij heten hen allen hartelijk welkom.

Dat er heel wat in beweging is in het AMVB, kon u al merken op 22 april. Bij gelegenheid van Erfgoeddag werd in gezelschap van de excellenties de heer Pascal Smet en de dames Carla Dejonghe en Brigitte Depauw geklonken op de naamsverandering, het feestjaar, de vernieuwde website, AdlibXPlus en *Arduin*. Dit laatste stel ik u vandaag met veel plezier voor. We schetsen de beleidslijnen voor de komende vijf jaar en gaan vervolgens terug in de geschiedenis van het AMVB, om zo bij activiteiten in het kader van de dertigste verjaardag te komen. Verder blijft u op de hoogte van de archiefaanwinsten, komt u meer te weten over het archief en de vlaggen van Kunst en Liefde van Sint-Jans-Molenbeek en leert u iets over een aantal opmerkelijkheden in onze collecties. Het nieuwe tijdschrift wordt alvast veel succes toegewenst!

HET AMVB-BELEIDSPLAN 2008-2012

Patricia Quintens

Het beleidsplan is voor het AMVB een instrument om op systematische en gestructureerde wijze een beleid uit te stippelen en een strategie te ontwerpen op middellange termijn. Het eerste vijfjarenbeleidsplan (2003-2007) ging op 1 januari 2003 van start. Het kwam de basiswerking en de dienstverlening ten goede. Het beantwoordde eveneens aan de verplichtingen van het 'Decreet houdende de privaatrechtelijke culturele archiefwerking' (19 juli 2002). Die eerste beleidsperiode liep gelijktijdig met de (gedwongen) verhuis van het AMVB naar een grotere en betere ruimte, met een verschuiving en uitbreiding van het personeelsbestand (met in bijzonder de aanwerving van een archivaris), en met de structurele subsidiëring via het archiefdecreet. Gezien de (toenmalige) beperkte omvang van de erfgoedcollectie en de nieuwe situatie, kon het AMVB verder professionaliseren conform de normen en standaarden in de erfgoedsector.

De evaluatie na de eerste vier beleidsjaren, toont dat de doelstellingen bereikt zijn en dat er intensief is gewerkt. De uitdaging voor de nieuwe beleidsperiode bestaat er in om deze professionele werking hoog te houden, te verbeteren en bij te sturen. Toch dringt wetenschappelijk onderzoek als voltijds luik binnen de structurele werking zich op, alsook de verdere profilering van het AMVB als de erfgoedinstelling voor het Vlaams leven binnen het Hoofdstedelijk Gewest. Momenteel zijn hiervoor de structurele middelen niet voorhanden. Het nieuwe beleidsplan moet aantonen dat een verhoging van de structurele middelen noodzakelijk is om de instelling op een hoger wetenschappelijk niveau te brengen.

Missie

Het Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel vzw (AMVB) wil het verdwijnend collectief geheugen van de Brusselse Vlaming in de grootstedelijke samenleving (her-)ontdekken als onuitputtelijke bron van genoegen en educatie. Als pluralistische instelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verzekert het AMVB de verwerving, het beheer, het onderzoek en de ontsluiting van archieven van Nederlandstalige, Brusselse organisaties, personen en families.

Visie

Het AMVB vzw draagt (als belangrijke actor) bij tot de ontwikkeling en verrijking van het Brusselse erfgoedgebeuren.

In 2007 verandert het AMVB van naam: Archief en Museum van het Vlaams leven te Brussel wordt Archief en Museum voor het Vlaams leven te Brussel. Het AMVB stelt zich hierdoor actiever op: in plaats van het Vlaamse cultuurleven te ondergaan, staat de instelling ten dienste ervan. Hierdoor vergroot het draagplatform als wetenschappelijke instelling en wordt haar objectiviteit en pluraliteit benadrukt. Door de naamsverandering verdiept ook het acquisitiebeleid. De geografische afbakening betreft de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De inhoudelijke afbakening betreft het erfgoed van organisaties, personen of families die betrekking hebben tot de Brusselse geschiedenis.

Meer dan in andere steden is de diversiteit aan talen, culturen en waarden zeer groot in Brussel. Vooral de werking van de organisaties waarop het acquisitiebeleid van het AMVB zich richt, zijn reeds enige tijd zichtbaar vervlochten met 'interculturaliteit'. Deze archieven worden ook categorisch opgenomen in het collectiebeleid van het AMVB. Daarom had het AMVB ook de behoefte om in de missie het collectief geheugen van de Brusselse Vlaming uit te breiden naar de grootstedelijke samenleving. Het AMVB verdiept hierdoor verder haar specificiteit en uniciteit.

Uitgroeien tot een professionele wetenschappelijke instelling is één van de grote uitdagingen voor de toekomst. Dit komt ook tot uiting in de beleidsuitdagingen en de doelstellingen. Met de huidige personeelsbezetting kan dit echter niet volledig gerealiseerd worden. Daarom zijn wij ook bij de opstelling van dit beleidsplan vertrokken met de optie van een uitbreiding van het personeelsbestand met twee nieuwe full-time medewerkers: een onderzoeker en een registrator. Blijft alleen nog de vraag of wij de middelen hiervoor zullen krijgen. Het beleidsplan is einde januari 2007 ingediend bij de Vlaamse Gemeenschap. In het najaar zullen we weten of het positief gehonoreerd wordt door de minister van Cultuur, de administratie en de Adviescommissie Archief, Bewaarbibliotheken en Documentatiecentra. We houden u alvast op de hoogte.

Algemene beleidsopties voor 2008-2012

Het AMVB stelde zichzelf in vraag en zocht naar nieuwe beleidsuitdagingen en beleidsopties. Na een grondige SWOT-analyse en een bevraging van belanghebbenden werden drie belangrijke beleidsopties gedistilleerd:

- Een goede professionele basiswerking waarin geïnvesteerd wordt, die beheersbaar is en die voor verandering en verbetering open staat.
- Een goed werkend bestuur en een beleid dat beantwoordt aan integrale kwaliteitszorg.
- Continu werken aan de bekendmaking van het AMVB via netwerkvorming, samenwerking en publiekswerking.

De beleidsopties resulteerden in 3 strategische doelstellingen en 23 operationele doelstellingen.

Strategische en operationele doelstellingen

1. STRATEGISCHE DOELSTELLING: HET AMVB VZW OPTIMALISEERT DE BASISWERKING

- Het AMVB vult jaarlijks de nieuwe aanwinsten aan in het archievenoverzicht, opgesteld volgens de ISAD(G)-standaard. De nieuwe aanwinsten zullen tevens zichtbaar zijn in ODIS en Archiefbank Vlaanderen.

Tegen het einde van deze beleidsperiode wil het AMVB de bestaande archief-toegangen digitaal beschikbaar maken in de AdliBXPlus catalogus, raadpleegbaar via de website.

Het AMVB wil tegen het einde van deze beleidsperiode een archiefgids voor onderzoekers opstellen.

Tegen het einde van 2012 zijn ook nieuwe inventarissen van archieven, in deze beleidsperiode aangemaakt, en van één documentatiebestand raadpleegbaar op het web via onze catalogus.

- De collectiestukken worden verder aangevuld in het collectieregister. De invoering van de museumcollectie in AdliBXPlus zou einde 2012 voltooid moeten zijn.

- Het AMVB optimaliseert de bestaande bibliotheekcollectie en catalogiseert nieuwe werken verworven binnen deze beleidsperiode in AdliBXPlus. De trefwoordenlijst zal worden herzien en gecorrigeerd.

Tegen het einde van 2008 zal het AMVB de collectie periodieken in AdliBXPlus (bibliotheekmodule) geregistreerd hebben.

Het AMVB excerpert tegen het einde van 2012 alle artikels van het tijdschrift *De Brusselse Post* in AdliBXPlus zodat deze raadpleegbaar zijn voor verder onderzoek.

- Het AMVB prospecteert binnen deze beleidsperiode ook naar erfgoed dat kadert binnen de missie van het AMVB. We gaan actief op zoek naar potentiële archiefoverdragers.

- Het AMVB heeft een actief verwervingsbeleid waardoor haar erfgoedcollectie met tenminste met 5% toeneemt tussen 2008 en 2012.
- Het AMVB conserveert na inventarisatie, registratie of catalogisering haar erfgoedcollectie volgens de normen van behoud en beheer.
- Het AMVB stimuleert binnen deze beleidsperiode het wetenschappelijk onderzoek naar Vlaams erfgoed in Brussel en werkt hiervoor samen met het Wetenschappelijk Comité.

2. STRATEGISCHE DOELSTELLING: HET AMVB INVESTEERT IN EEN GOED WERKEND BESTUUR EN IJVERT VOOR EEN BELEID DAT BEANTWOORD AAN DE NORMEN VAN KWALITEITSZORG

- Het AMVB wil tegen het einde van deze beleidsperiode het bestuurlijk orgaan weer dynamisch maken. Dit wil ze doen door de Algemene Vergadering en de Raad van Bestuur uit te breiden met dynamische mensen uit de Brusselse sector en de erfgoedwereld.
- Tevens wil het AMVB tegen 2009 tegemoet komen aan het traject 'interculturaliseren' van de minister van Cultuur.
- Het administratief beheer moet tegen het einde van 2009 volledig elektronisch gebeuren volgens de richtlijnen van e-DAVID.
- Het AMVB wil tijdens deze beleidsperiode verder een goede interne zakelijke werking ontplooiën die beantwoordt aan de bepalingen van het archiefdecreet en die tegemoetkomt aan de eisen van kwaliteitszorg.

3. STRATEGISCHE DOELSTELLING: HET AMVB VERGROOT HAAR PROFILERING DOOR PUBLIEKSWERKING, NETWERKVORMING EN SAMENWERKING

- Het AMVB streeft tijdens deze beleidsperiode verder naar een kwaliteitsvolle dienstverlening in de leeszaal en doet een onderzoek naar de tevredenheid van de klant.
- Het AMVB streeft naar een breed en gedifferentieerd publiek met in het bijzonder aandacht voor een duidelijk intercultureel luik. Het AMVB wil het aantal rondleidingen voor anderstaligen die Nederlands leren zien toenemen.
- Het AMVB blijft meewerken aan het aanbod van culturele activiteiten die buiten de basiswerking van een archiefinstelling valt. Denken we aan de Gulden Ontsporing, Erfgoeddag, enz.
- Het AMVB investeert in de bekendmaking van de onderzoeksmogelijkheden van de erfgoedcollectie in het bijzonder bij het hoger onderwijs. Hierdoor zal de band met de academische wereld versterkt worden.
- Het AMVB stimuleert de bestaande netwerken en initieert nieuwe netwerkvormingen binnen deze beleidsperiode. Hiervoor zoekt het AMVB naar samenwerking met andere erfgoedinstellingen en biedt zij andere archief- en erfgoedinstellingen ruimte in haar tijdschrift. Permanente vorming en bezoeken aan andere erfgoedinstellingen zitten vervat in deze doelstelling.
- Het AMVB wil zich blijven profileren als specifieke archiefinstelling / actor binnen het Vlaamse en Brusselse vakgebied en erfgoedgebieden.

HET AMVB IN EEN HISTORISCH PERSPECTIEF

Jimmy Koppen

Het Archief en Museum van het Vlaams leven te Brussel werd officieel op 20 september 1977 opgericht. Een echt objectieve kijk op haar eigen geschiedenis en ontwikkeling gebeurde tot dusver niet. De enige historiek die het AMVB ter beschikking heeft, is de gelegenheidspublicatie voor de twintigste verjaardag, die eigenlijk niet meer is dan een aaneenschakeling van brieven van invloedrijke Vlamingen die telkens herhalen hoe belangrijk de instelling is¹. De vooravond van de dertigste verjaardag leek bijgevolg het aangewezen moment om het AMVB, als kind van de jaren '70, kritisch in ogeschouw te nemen.

In dit artikel ligt de klemtoon op de beginfase, waarbij we ons de vraag stellen in welke mate de oorspronkelijke uitgangspositie van het AMVB in de loop van de jaren '80 en '90 evolueerde. Het heeft niet de ambitie om allesomvattend te zijn, maar wil een aanzet geven tot uitgebreider onderzoek. Slechts een beperkt gedeelte van de eigen archieven (o.a. briefwisseling, publicaties en notulen) werd in deze fase geraadpleegd. De archieven van zowel het AMVB als het Karel Bulsfonds (KBF) zijn momenteel niet geïnventariseerd, wat eenduidige referenties in de voetnoten bemoeilijkt. Ook zouden interviews met de stichters en andere betrokken partijen dit verhaal ongetwijfeld verder kunnen uitdiepen.

Waarom een Archief en Museum van het Vlaams leven te Brussel?

De oprichting van het AMVB beantwoordde aan een nood om het verdwijnend Vlaams erfgoed binnen de Brusselse Agglomeratie te conserveren. Deze gedachte leefde al enige tijd bij een aantal Brusselse Vlamingen om alle uitingen van Vlaamse aanwezigheid in de ruimste zin te inventariseren, te bestuderen en tentoon te stellen². Het ontstaan van het AMVB aan het einde van de jaren '70 moet helemaal in het verlengde van het KBF worden begrepen. Deze vzw werd op 11 februari 1975 opgericht: onder de stichters vonden we onder meer VU-senator Lode Claes, Marc Grammens, Willem C.M. Meyers, André Monteyne, Yvo J.D. Peeters, Wim Van der Elst en Guido Vanderstraeten. De stichters hadden zeer uiteenlopende professionele achtergronden, maar deelden een Vlaamsvoelendheid, op de eerste plaats met Brussel. Dat werd ook door de statuten van het KBF duidelijk onderschreven. Haar eerste doel was de handhaving en promotie van de Nederlandse taal en cultuur in gebieden waar deze met andere talen en culturen werd geconfronteerd. Dit sloeg zowel op Brussel als Wallonië en de regio rond de taalgrens. Het Karel Bulsfonds presenteerde zich als niet-partijgebonden, democratisch en pluralistisch³.

Al in de beginfase kwamen de stichters van het KBF tot het besef dat er voor de vrijwa-

Waarom
een

«Archief en Museum van het Vlaamse Leven»

te Brussel ?

«Wij laten Brussel niet los», schrijven de enen. «Brussel is Vlaamse grond», zeggen de anderen. Wij zeggen : «Laten we d'er iets aan doen !».

Het is inderdaad zó dat de hoofdstad historisch een Vlaamse stad is, en dat zij nog steeds omringd is door Vlaams grondgebied. Nochtans stellen wij vast dat, zoals in vele grootstedelijke agglomeraties, steeds meer getuigen van het (zelfs zeer nabije) verleden, in snel tempo verdwijnen. In Brussel heeft dit verschijnsel een

de vele buitenlanders die onze hoofdstad bezoeken en bevolken, zal het project hopelijk ook bijdragen tot een korrekter inzicht in de geschiedenis en het wezen van het tweetalige Brussel.

Deze instelling mag in geen geval een «dood» museum worden. Volwassenen én kinderen moeten aangetrokken worden via blikvangmogelijkheden. Het zou zich op een drukke, en centraal-

1
2 3
4 5

1. Uit *Kontaktblad van de vzw Karel Bulsfonds*, Eerste jaargang, nr. 1, 1977
2. Zicht op de museumzaal aan de Oude Graanmarkt, vandaag de Spiegelzaal van GC De Markten, 1979
3. Opening van de museumzaal aan de Oude Graanmarkt, v.l.n.r. Emmy Damave, Walter Joye, Lydia Deveen, Albert Peerenboom, Yvo Peeters, 1979
4. Opening van de tentoonstelling *Karel Buls in de KVS*, 1981
5. Dis en Eugeen Verstraete, 1981

ring van het Vlaams erfgoed van Brussel een tweede instelling nodig was. In januari-februari 1975 stelden de gebroeders Dis en Eugeen Verstraete voor om een 'Museum van het Vlaams Verenigingsleven van Brussel' op te richten⁴. De ambitie van het KBF om een museum te stichten was van meet af aan aanwezig, en stond tussen de prioriteiten even hoog aangeschreven als de oprichting van plaatselijke afdelingen en de ontwikkeling van de eigen werking naar model van de andere cultuurverenigingen⁵. Het voorstel kreeg onmiddellijk de volle steun van de VU'er André Monteyne, op dat ogenblik beleidsverantwoordelijke voor de Werkgroep Culturele Uitstraling van de NCC. Na een grondige discussie op de Buitengewone Algemene Vergadering van het KBF van 11 mei 1976 werd er besloten de nieuw op te richten instelling 'Archief en Museum van het Vlaams Leven te Brussel' te noemen. Nochtans meldde het eerste nummer van het driemaandelijks *Kontaktblad* van het KBF dat het Brussels museum 'de oorspronkelijke Vlaamse geaardheid van haar inheemse bevolking zou belichten alsook de inbreng van zoveel Vlaamse ingewekenen.' En verder: 'Het zal eraan herinneren dat het eiland Brussel in het Vlaams-Brabantse land stand zal houden tegen de verfransingsgolven.'⁶

Het archief en museum werd gezien als een noodzaak, voortbouwend op enerzijds de historische achtergrond van Brussel als een Vlaamse stad en anderzijds het verweer tegen de desinteresse en kwaadwilligheid van de Franstalige gemeentebesturen. Het nieuwe archief diende de centrale verzamelplaats te worden van alle uitingen van het Vlaams (verenigings)leven te Brussel, naar analogie met het Antwerpse Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven en het Fries Museum van Leeuwarden. Als museum kon de Brusselse instelling bijdragen tot een beter inzicht in de huidige tweetaligheid van de hoofdstad in haar agglomeratie⁷. Het KBF diende hiertoe, via de gebroeders Verstraete, een voorstel in bij de Nederlandse Commissie voor Cultuur van de Brusselse Agglomeratie (NCC). De NCC was niet bevoegd om dat uit eigen initiatief te doen. Het voorstel kon via André Monteyne in de Werkgroep Culturele Uitstraling worden gelanceerd⁸. Intussen deed het *Kontaktblad* een oproep om alle mogelijke archief- en erfgoedstukken, in handen van particulieren, aan het KBF te overhandigen⁹. De kosten van de nieuwe instelling werden op 2.060.000 frank berekend¹⁰.

Structuren

De statuten van het AMVB werden op 20 september 1977 neergelegd bij notaris Hans Berquin, voorzitter van het KBF. Hoewel deze vzw zelfstandig zou opereren was het KBF haar voornaamste beheerspartner. Het eerste artikel van de oorspronkelijke statuten verwees expliciet naar het KBF als initiatiefnemer van het AMVB. De verbondenheid tussen de beide vzw's was ook op het vlak van persoonlijke betrokkenheid op te merken. De helft van de leden van de Algemene Vergadering van het AMVB werd statutair door het KBF gemandateerd. De stichters van het AMVB waren ook, op enkele uitzonderingen na, dezelfde personen die twee jaar eerder het KBF boven de doopvont hadden gehouden¹¹. Toch werd er expliciet voor een pluralistische ingesteldheid ge-

pleit, waarbij alle politieke en filosofische strekkingen in de raden vertegenwoordigd zouden zijn¹². Dat was goed te merken aan het Comité van Aanbeveling, waar we bijvoorbeeld Vic Anciaux (algemeen voorzitter van de VU), Louis Van Geyt (voorzitter KPB), Rika Steyaert (ondervoorzitter NCC), Fernand Lefère (Eerste Schepen van Brussel), Lode Claes, Albert Maertens (directeur-generaal van Het Laatste Nieuws), Yvette Bützler-Vanneste (voorzitster Willemsfonds Brussel), André Van Lent (vice-gouverneur van Brabant) en Walter Debrock (voorzitter Raad van Beheer VUB) in terugvonden. Op inhoudelijk vlak werd het bestuur van het AMVB bijgestaan door een Raad van Advies, samengesteld uit onder meer Lydia De Pauw-Deveen, Jos Laporte, Jef Mennekens, Albert Peerenboom, Hugo Reinhard en Renaat Roels. Ook professor Theo Luyckx – die nog in datzelfde jaar overleed – maakte hier deel van uit.¹³ Deze zeer diverse samenstelling was pragmatisch ingegeven. Om op jaarlijkse subsidies te kunnen rekenen diende het AMVB te voldoen aan de vereisten van het Cultuurpact.¹⁴

Het AMVB ging van start met Walther Joye – één van de stichters van het KBF – als voorzitter van de Raad van Beheer en Dis Verstraete als afgevaardigd beheerder. Yvo J.D. Peeters werd de eerste directeur-conservator. De administratie vestigde zich in de Veeweydestraat in Anderlecht, in het gebouw van de Centrale voor het Brussels Amateurtoneel. Het eerste anderhalf jaar werd besteed aan de structurele uitbouw van de instelling, waarbij de verschillende raden en werkgroepen de krijtlijnen uittekenden. Op 27 november 1979 opende het AMVB haar deuren in het voormalig gebouw van Val Saint-Lambert op de Graanmarkt met de tentoonstelling *Vlaams Sociaal-Kultureel Leven te Brussel, gisteren en vandaag*.

In 1980 volgde Hugo Reinhard¹⁵ Walther Joye als voorzitter op en zou dit mandaat tot 1998 vervullen. Dis Verstraete bleef tot zijn dood in 1984 afgevaardigd beheerder, waarna Lode Olemans deze functie vervulde. Olemans overleed op oudejaarsavond 1997¹⁶. Verstraete verving vanaf september 1980 Yvo J.D. Peeters wiens BTK-project als directeur-conservator afliep; ondervoorzitter Herman Van Nuffel volgde in 1984 Verstraete op als conservator. Vanaf 1998 tot zijn overlijden in 2004 combineerde Gijs Garré¹⁷ de mandaten van voorzitter en afgevaardigd beheerder, wat ook het geval is bij huidige voorzitter Wim Van der Elst.

De dagelijkse werking van het AMVB werd gedurende een zeer lange periode – van april 1981 tot juni 2000 – gedomineerd door directeur Ronald Boon, die in zijn visie en aanpak niet altijd blijf gaf van bescheidenheid. Uitspraken zoals 'Het AMVB kan en zal uitgroeien tot hét centrum van het Vlaamse leven in de hoofdstad van Europa' (citeert uit 1992) illustreerden dit¹⁸. Kennelijk werd daarbij de eigen werking in haar actuele vorm niet in twijfel getrokken. De verslagen van de bestuursorganen zijn in de jaren '80 en '90 vaak niet veel meer dan een aaneenrijging van positief en algemeen nieuws. Wel besliste de Algemene Statutaire Vergadering van 28 februari 1996 om alle verwijzingen naar het KBF te schrappen¹⁹, waardoor in feite de band met de eigen origine werd doorsneden.

1	Academische zitting <i>Ernest Claes, leven en werk</i> , 1985
2	5 jaar AMVB, v.l.n.r. Wim Meyers, Lode Olemans, Guido Vanderstraeten, Mevr. Decleyn, Gust Osselaere, 1982
3	5 Opener van de tentoonstelling over Volkskunstgroep De Garve, v.l.n.r. Dis Verstraete, Tilly Marievoet, Hugo Reinhard, Heman Van Nuffel, René Lepeer, 1983
4	Voorstelling van het boek <i>In het teken van Artevelde</i> (auteur Hendrik Fayat), v.l.n.r. Lode Olemans, Hendrik Fayat, Heman Van Nuffel, 1985
	5 5 jaar AMVB, Albert Peerenboom en Vic Anciaux klinken op de volgende 25 jaar, 1982

Politieke en maatschappelijke context

De instelling beantwoordde enerzijds aan een noodzakelijkheid maar moest anderzijds ook in de tijdsgeest van de jaren '70 worden bekeken. De politieke context van Brussel werd op dat ogenblik grotendeels door het FDF vormgegeven. Het einde van de unitaire staat en de uitbouw van het federalisme schepten niet onmiddellijk klaarheid voor Brussel; de opeenvolgende staatsvormingen leken geen weg te vinden met de plaats van de hoofdstad in dit veranderend kader. Bovendien verfransten Brussel en de randgemeenten in een razendsnel tempo. De angst voor de teloorgang van het Vlaams cultureel erfgoed van Brussel en haar agglomeratie was bijgevolg niet onterecht. Anderzijds was de heropbloei van de Vlaamse Beweging – een trend die zich vanaf eind jaren '50, begin jaren '60 voltrok – met het Egmontpact tot een voorlopig eindpunt gekomen. Ingrijpende gebeurtenissen zoals de Marsen op Brussel, de kwestie Leuven-Vlaams, de splitsing van de politieke partijen in Vlaamse en Waalse vleugels en de inrichting van Cultuurraden vonden plaats in de jaren voorafgaand aan de stichting van het KBF en het AMVB. Aan het einde van de jaren '70 stapte de Vlaamse Beweging grotendeels van de barricaden en ging via Hugo Schiltz en Wilfried Martens deel uitmaken van het establishment.

Het toenemend Vlaams bewustzijn manifesteerde zich ook op het vlak van wetenschappelijk onderzoek. De oprichting in 1977 van het Centrum voor de Interdisciplinaire Studie van de Brusselse Taaltoestanden, verbonden aan de afdeling Geschiedenis van de VUB²⁰, moet hier helemaal in worden begrepen. Over het gebruik en de plaats van het Nederlands in Brussel bestonden er toen nauwelijks relevante gegevens, en het onderzoekscentrum van Els Witte beantwoordde aan deze noden²¹. Yvo J.D. Peeters hoopte trouwens dat het AMVB met deze eenheid zou kunnen samenwerken²².

Dit maatschappelijk kader, steunend op zowel politieke als wetenschappelijke belangstelling voor de Vlaamse Beweging, legitimeerde het AMVB ten volle. Op het vlak van uitstraling kon het in de beginjaren op zowel belangstelling van de media als de politiek rekenen. De instelling werd als dusdanig zeer serieus genomen²³. De bestuursleden van het AMVB vielen terug op een uitvoerig netwerk binnen de politieke wereld: Hugo Weckx, André Monteyne, Rika Steyaert, Lydia De Pauw-Deveen en Vic Anciaux droegen in niet onbelangrijke mate bij aan de totstandkoming en handhaving van de instelling. In deze context kon het ook niet anders dan neutraal blijven in de discussies rond het Egmontpact: het innemen van een standpunt ter zake werd als niet van toepassing beschouwd²⁴. Als museum slaagde het AMVB er in enkele grootse en opmerkelijke evenementen (mee) te organiseren. Herdenkingen van stichtingen, geboorten en overlijdens van markante persoonlijkheden vormden vaak de eerste aanzet tot de uitbouw van tentoonstellingen: *Karel Buls en zijn tijd* herdacht in 1981 de honderdste verjaardag van zijn ambtsaanvaarding als burgemeester; de Conscienceherdenking van 1983 vertrok vanuit de honderdste verjaardag van diens overlijden en concentreerde zich op de periode van de schrijver in Brussel²⁵; en de dubbeltentoonstelling Emmanuel Hiel – Peter Benoît herdacht in 1984 het honderdvijftigste geboortjaar van

beiden²⁶. De Felix Timmermans-tentoonstelling van 1986 vierde het eeuwfeest van de schilder en schrijver in samenwerking met de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek en het Felix Timmermanscomité van Lier. Ook andere exposities gebeurden in overleg met andere instanties, zoals de retrospectieve van Hendrik Beyaert (samenwerking met de Hendrik Beyaertstichting). Andere geslaagde en degelijk onderbouwde initiatieven waren de tentoonstellingen over 100 jaar *Het Laatste Nieuws* en de familie Hoste (1988), over toneel en theaterleven (1994), over bier en brouwerijen (1996), en over Michel de Ghelderode en het Vlaamsche Volkstooneel (1998). Deze tentoonstellingen waren echter levensnoodzakelijk: zij kanaliseerden immers subsidies en sponsorgelden. Betreffende de archiefwerking bleef het AMVB voorlopig in de kou staan. In aanloop naar het archiefdecreet van 27 juni 1985 benadrukte de wetgever dat belangrijke organisaties als politieke partijen, vakbonden, en sociale en culturele verenigingen vaak bij gebrek aan concrete oplossingen hun archieven na verloop van tijd in de vuilbak smijten. Bijgevolg hadden het KADOC, ADVN, AMSAB en Liberaal Archief²⁷ niet enkel een wetenschappelijk, maar ook een maatschappelijk belang²⁸. Door dit discours toe te spitsen op de grote filosofisch-ideologische stromingen viel niet enkel het AMVB, maar ook het AMVC uit de boot van vaste en variabele subsidies.

Publiekswerking

Goed wetende dat het AMVB in het kader van de Vlaamse aanwezigheid in Brussel een belangrijke opdracht vervulde nam de nieuwe instelling een vliegende start. Het AMVB participeerde in de voorbereidingen naar de milleniumviering van Brussel. Ze werd in 1978 werkend lid van de Museumvereniging van de Nederlandse Cultuurgemeenschap van België. Ze kon door haar goede contacten bij de overheid rekenen op een tentoonstellingsruimte op de Graanmarkt. Vanuit de NCC ontving het AMVB een toelage van 30.000 frank, post factum op de begroting van 1977 en een dotatie van 50.000 frank op de begroting van 1978²⁹. Het AMVB kon vanaf 1978 binnen het BTK rekenen op vijf universitaire personeelsleden – een conservator, een archivaris en drie navorsers – en twee bedienden. Dit personeelsbestand zou na de milleniumviering echter niet behouden kunnen blijven³⁰. Enkel Ronald Boon kon in zijn hoedanigheid als directeur, in vast en voltijds dienstverband functioneren.

Om de band met de achterban aan te halen werd in 1979, nog vóór de instelling 'fysiek' van start ging, de feitelijke vereniging 'Vrienden van het AMVB' opgericht. Deze zou de naamsbekendheid van de instelling promoten en de sympathisanten van haar werkzaamheden op de hoogte houden³¹. Op de eerste plaats zou dit via het eigen, driemaandelijks tijdschrift *Tijdingen* gebeuren, dat als voorstel in juli 1979 op de Raad van Beheer werd gelanceerd. Het tijdschrift zou als subtitel *Nieuws van de Vrienden van het AMVB* krijgen³².

Hoewel het aanhoudend personeelstekort een lange – en zelfs middellange – termijnplanning onmogelijk maakte, kon het AMVB in de loop van drie decennia ruim zestig tentoonstellingen organiseren, een reeks van publicaties in eigen beheer in omloop

brengen en het huistijdschrift vanaf 1980 ononderbroken laten verschijnen aan een ratio van vier tot zes nummers per jaar. Dit was vooral te danken aan het engagement van de bestuurders, die het AMVB, zelfs in tijden van absoluut personeelstekort aan dit hoge tempo draaiend hielden.

Ambities op drift

In de beginjaren had het AMVB grote ambities: oorspronkelijk wenste de instelling te beschikken over verschillende afdelingen: een documentenarchief, een klankarchief, een filmarchief, een knipselafdeling, een fototheek, een bibliotheek en een tijdschriftenafdeling, naast een museale collectie van vlaggen, munten en afbeeldingen³³. In deze doelstelling ontbrak elke vorm van chronologische en thematische afbakening. Vanuit het AMVB zelf en het KBF werden oproepen gelanceerd om alles wat ook maar met de Vlaamse aanwezigheid in Brussel te maken had aan de instelling te bezorgen, zonder dat er daarbij rekening werd gehouden met tijdperiode of relevantie. De beleidsvoerders uit die periode hadden echter weinig belang bij zo een afbakening. Het klankarchief moest als basis dienen voor het onderzoek naar de Brusselse dialecten en diende ook opnames te verzamelen van uitzendingen die op Brussel betrekking hadden; het filmarchief moest een representatieve verzameling van filmbeelden worden betreffende de Vlaamse Beweging; in de fototheek werden personalia opgenomen 'die op het ruimst mogelijke vlak een rol spelen of speelden in Brussel'; het aankoopbeleid van de bibliotheek was eveneens zo ruim mogelijk opgevat. Zodoende valt het anders niet te begrijpen dat het AMVB *Cronijcke van de Hertoghen van Brabant* uit 1612 had aangeschaft.

Uit deze opzet bleek het ontbreken van een echte missie en visie. In het jaarverslag van 1979 lazen we dat het AMVB 'op een concrete en objectieve manier de aanwezigheid van de Vlaamse cultuuruitingen door de eeuwen heen in de hoofdstad wilde aanschouwelijk maken'³⁴. In ieder geval streefden de stichters van het AMVB ernaar via het museum een centrum van studie en documentatie op te richten, die 'én de Vlamingen, én de Franstaligen, én de buitenlanders die de hoofdstad bevolken en bezoeken een korrekter inzicht geven in de geschiedenis en het wezen van het huidige tweetalige Brussel'³⁵.

In de praktijk werd de museumopdracht, in de vorm van permanente en tijdelijke tentoonstellingen, voordrachten en publicaties, belangrijker geacht dan de archieffunctie. In feite hadden de stichters op de eerste plaats een permanente tentoonstelling voor ogen, waarin het Vlaamse karakter van Brussel in een historisch kader diende te worden benadrukt. In de visie van Eugeen Verstraete vertrok het museum van kaarten van het hertogdom Brabant en de verschuiving van de taalgrens. Daarin was er plaats voor het ontstaan van Brussel, de rol van de rederijkerskamers, Nederlandstalige burgemeesters, heraldiek, banistiek en reconstructies van de 17^e-eeuwse Ommegang en evolutie van het Nederlandstalig onderwijs in Brussel 'door de eeuwen heen'³⁶. Met het oog op de tentoonstelling van november 1979 verschoof de klemtoon naar het vereni-

gingsleven in de zo breed mogelijke betekenis, waarbij eerder gevoelige thema's zoals politiek, activisme en oudstrijdersbonden werden gepasseerd³⁷. Cultuur, volksleven, stadsadministratie, onderwijs en zelfs geestelijkheid, van de Middeleeuwen tot heden, zouden wel aan bod komen³⁸. Van een echte wetenschappelijke voorbereiding en een doordacht programma kon echter geen sprake zijn. Het toch wel uitvoerig comité van aanbeveling en de adviesraad leken hier totaal niet in betrokken. Deze werden trouwens pas in de zomer van 1979 voor het eerst samengeroepen; het AMVB was op dat ogenblik al bijna twee jaar haar werking aan het uitbouwen. Daarbij bepaalden de gebroeders Verstraete, conservator Yvo J.D. Peeters, archivaris Jean-Paul Lissens en Paul De Ridder grotendeels de agenda. Deze ingesteldheid bleef de werking van het AMVB tot eind jaren '90 domineren. In die periode was er op het AMVB echter niemand met vergelijkbaar inzicht als Yvo J.D. Peeters die de wetenschappelijke onderbouwdheid van de instelling enigszins had kunnen uitwerken.

Door dit gebrek aan inzicht kon er ook geen sprake zijn van een echte beleidsnota. Het eerste document met die titel verscheen pas in 1991, waarbij de nadruk al te zeer op het museum lag en het archief eerder bijkomstig leek. Onder de doelstellingen lezen we dat het AMVB 'het verwerven, inventariseren, bewaren, bestuderen en tentoonstellen van alle uitingen en getuigen van het Nederlands karakter van Brussel en van het Vlaamse leven alhier tot doel stelt (...). (Tentoonstellingen) behandelen alle facetten van het Vlaams leven te Brussel. (...). Het AMVB richt zich naar alle lagen van de bevolking, van welke leeftijd ook (...). Het AMVB verzamelt alles wat te maken heeft met de geschiedenis van Brussel en meer bepaald met het Vlaams leven in al zijn aspecten hier.³⁹

Tentoonstellingen benaderden inderdaad een zeer breed scala, en per jaar werden er meer dan één georganiseerd. Voor 1980 werden maar liefst vier tentoonstellingen gepland over respectievelijk Vlaamse muziek en muziekbeoefenaars, over het godsdienstig en wijsgerig beleven van Vlaamse Brusselaars, over het onderwijs van laag tot hoog en over grote Brusselse Vlamingen, telkens door de eeuwen heen⁴⁰. Dit hoge tempo werd in de jaren '80 en '90 verdergezet; publiekswerking was één reden, maar de motieven van financiële aard (zie hoger) speelden zeker een grote rol. Zo werden er in 1995 maar liefst zes tentoonstellingen voorzien: *Dertig jaar Vlaamse Vereniging voor Familiekunde* (februari-maart), *Brouwerijen te Brussel* (april-september), *Honderd jaar Algemeen Nederlands Verbond* (juni), *Driehonderdste verjaardag van het bombardement op Brussel* (september-oktober) en *Pantheon van Brusselse Vlamingen* (oktober-december)⁴¹. Deze aanpak riep terecht de vraag op in welke mate wetenschappelijk of degelijk onderbouwd vooronderzoek mogelijk was. Niet zelden moesten geplande tentoonstellingen al korte tijd na interne aankondiging terug ingetrokken worden⁴². Bovendien waren de titels van deze tentoonstellingen exemplarisch voor het gebrek aan chronologische en thematische afbakening van de eigen focus. Dit werd ook weerspiegeld in de inhoud van *Tijdingen*.

De publicaties die vanuit of met steun van het AMVB ontstonden hadden eveneens een zeer brede invalshoek. Het in samenwerking met het Vlaams Komitee voor Brussel

1	
2	5
3	6
4	

1. Vic Anciaux en Albert Peerenboom bij de voorstelling van Peerenbooms *Memoires*, 1986
2. Herman Van Nuffel, Walter Moens en Gijs Garré tijdens de opening van de tentoonstelling *20 jaar VOC – 10 jaar AMVB*, 1987
3. Herman Van Nuffel en Vic Anciaux tijdens de opening van de tentoonstelling *100 jaar Het Laatste Nieuws en de familie Hoste*, 1988
4. Guy Verhofstadt en Piet Van Brabant tijdens de opening van de tentoonstelling *100 jaar Het Laatste Nieuws en de familie Hoste*, 1988
5. Ronald Boon en Jari Demeulemeester tijdens de opening van de tentoonstelling *Felix Timmermans, schilder en schrijver*, 1986
6. Minister van Cultuur Patrick Dewael en Hugo Reinhard tijdens de opening van de tentoonstelling *100 jaar Het Laatste Nieuws en de familie Hoste*, 1988

en de Marnixring ontstane *Brussel: eeuwenoud centrum van Nederlandse cultuur* uit 1979 was daar een typisch voorbeeld van. De publicatie bundelde artikels van de drie wetenschappelijke medewerkers van het AMVB over wandtapijten, architectuur en muziek in combinatie met onder andere artikels over het Ancien Régime van Paul De Ridder en Jef Janssens⁴³. Ook andere publicaties zoals *Eeuwen Brussel* (1979), *Het klooster van Jericho aan de Graanmarkt* (1979) en *Van Niedermerct tot Grote Markt* (1989)⁴⁴ bleven binnen de tijdsperiode van het Ancien Régime zonder enige link naar het Vlaams leven vanaf de 19e eeuw. De andere AMVB-publicaties uit de jaren '80 zijn in de meeste gevallen als tentoonstellingscatalogi te beschouwen.

Een expliciete geografische afbakening ontbrak eveneens. Hoewel 'Brussel' prominent aanwezig was in de benaming van de instelling werd de interactie met de Rand niet tegengehouden. Er bestond eveneens geen enkele omschrijving van het begrip 'Vlaams leven', zodat een onderbouwd beleid als dusdanig ook niet mogelijk was. Onderzoek, tentoonstellingen en publicaties waren aan deze problematiek onderhevig. Bij meer dan één project kon de vraag worden gesteld wat dit in sé met de Vlaamse aanwezigheid te maken had. Zo werd het boek *De standbeelden van het Brussels stadhuis* van Maarten Goedee en Herman Van Nuffel in 1986 aangekondigd als 'een origineel en wetenschappelijk verantwoord werk dat volledig past in de doelstellingen van het AMVB en onze naam voor velen vertrouwd zal maken'⁴⁵. Het boek was effectief relevant: een vergelijkbare studie over het Brussels stadhuis bestond immers niet.

De mediëvist Van Nuffel toonde groot engagement ten aanzien van de instelling, maar bracht thema's en tijdsperiodes aan die in feite ver van de opzet van het AMVB waren verwijderd. Dat was te merken aan de voordrachten en tentoonstellingen die in die periode werden georganiseerd. Middeleeuwse hertogen, Jan van Ruusbroec, de graaf Van Egmont en stamboomonderzoek waren hiervan enkele voorbeelden. De Raad van Beheer en de directeur stelden zich hierover ook geen vragen, integendeel. Vanuit de Raad werd eind jaren '80 zelfs de suggestie geopperd om rond de herdenking van de Brabantse Omwenteling, rond *Rerum novarum* (sic) of zelfs rond de Verlichting (sic) een aantal activiteiten te plannen; dit ging enkel niet door omdat andere organisaties hierrond al vergelijkbare tentoonstellingen aan het voorbereiden waren⁴⁶.

Tekortkomingen

De financiële toestand was vaak weinig rooskleurig en op meerdere momenten zelfs problematisch. Subsidies van de NCC waren meestal ontoereikend, en vaak van een lager bedrag dan deze van de Nationale Loterij. Vanaf 1991 werd het AMVB ad nominatum ingeschreven op de begroting van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) voor 1.600.000 frank, wat gevoelig hoger lag dan het subsidiebedrag van de NCC⁴⁷. Ook Vlaams Minister van Cultuur Dewael bevestigde voor 1991 een werkingssubsidie van 600.000 frank⁴⁸. De ad nominatum inschrijving bij de VGC verhoogde in 1994 zelfs naar 4.300.000 frank⁴⁹.

De huisvestingsproblematiek was eveneens van terugkerende aard. Het oude bank-

kantoor in de Visverkopersstraat, waar zowel archief, collectie als administratie sinds 1985 onderdak vonden, was in privé-eigendom⁵⁰: het AMVB vreesde niet geheel onterecht een eenzijdig opzeggen van de huurovereenkomst (het contract werd in 1994 verlengd tot 2003). De hoge huurprijs – in 1991 liep deze al op tot meer dan anderhalf miljoen frank per jaar – kon gedeeltelijk worden gedragen door de Vlaamse Gemeenschap, maar had zware implicaties voor het personeelsbestand⁵¹. In feite was dit weinig nieuws onder de zon: door financiële tekortkomingen bleef het wetenschappelijk personeelsbestand beperkt. Zo was er, met uitzondering van een korte periode eind jaren '70, tot in 2002 geen gediplomeerd archivaris in dienst. Dit was vrij bizar voor een instelling die toch een belangrijke archief functie vervulde. Daardoor werden, in de loop der jaren, de binnenkomende archieven en documenten niet verwerkt. Ook werden de tienduizenden krantenknipsels op geen enkele manier geïnventariseerd en moesten uiteindelijk worden vernietigd. Pas eind jaren '80 werd er binnen de bestuursorganen voor het eerst melding gemaakt van de wanorde van het archief en dat haar klassering (sic) absolute voorrang moest genieten⁵². Bovendien moest directeur Boon in 1998, in de voorbereiding van het erkenningsdossier in het kader van het museumdecreet, toegeven dat er nauwelijks wetenschappelijk onderzoek naar de eigen collectie was gedaan⁵³.

Het pand aan de Visverkopersstraat was daarenboven niet echt geschikt voor de functie die het AMVB eraan wou geven. Terwijl de lokettenzaal dienst deed om de tijdelijke tentoonstellingen in order te brengen fungeerde de aanpalende winkelruimte aan de straatzijde – vanaf 1994⁵⁴ – als lokaal voor de vaste opstelling. In de oude kantoren was de administratie ondergebracht, en de kelder fungeerde als archiefdepot. Met de

Opening van de tentoonstelling *Toneel en theaterleven te Brussel na 1830, 1993*
Academische zitting voor 15 jaar AMVB in de Gotische zaal van het stadhuis, 1^e
rij v.l.n.r. Kees Middelhoff, Madeleine Reinhard, Hugo Weckx, Hugo Reinhard, Vic
Anciaux, 1992

verhuis naar het nieuwe gebouw werd er in 1986 een nieuwe, permanente tentoonstelling over het Vlaams-Brussels verenigingsleven ingericht, die in de jaren '90 nieuw leven werd ingeblazen⁵⁵. Qua invalshoek was er in de loop van twintig jaar maar weinig veranderd. Het was exemplarisch dat toenmalig directeur Boon, naar aanleiding van de twintigste verjaardag, nog sprak over de pioniersperiode die net achter de rug was⁵⁶. Gedurende die tijd was er relatief weinig verloop in de Algemene Vergadering en de Raad van Bestuur. De combinatie van financiële en infrastructurele beperkingen met het ontbreken van een echte visie en beleid maakten van het AMVB een vrij logge instelling. Dat vertaalde zich naar de manier waarop het museum werd gerund. Het vernietigend artikel in de gratis stadskrant *Tram 81* toonde pijnlijk aan dat externe expertise en een dynamisering noodzakelijk waren om het AMVB te rechtvaardigen. Een journalist van dit maandblad bracht samen met twee Franstalige Brusselaars een onverwacht bezoek aan de permanente collectie van het AMVB. Hun conclusies waren dat dit niet enkel oubollig, artificieel en doods overkwam, maar geen enkel inzicht gaf in wat er onder 'Vlaams leven' en 'Vlaamse Brusselaars' moest worden verstaan. Bovendien ontbrak elke vorm van interactie met de Frans- en anderstalige bevolkingsgroepen van de hoofdstad⁵⁷.

Het derde decennium: heroriëntatie

In de loop van de jaren '80 en '90 was het AMVB de enige instelling in haar soort en stond in nauw contact met de NCC – later de VGC. Een echte beleidsvisie bleef echter onbestaande, wat haar gevolgen had in onder meer het negatief advies dat het dossier van het AMVB in april 1999⁵⁸ ontving inzake erkenning binnen het museumdecreet⁵⁹. De Werkgroep Cultureel Erfgoed en Musea van de VGC was immers van oordeel dat het AMVB weinig visieontwikkeling toonde, er nauwelijks een afgebakende opdracht was, onvoldoende publiekswerking had, een zwakke uitstraling kende en geen meerjarenplanning voorop stelde. Dit was in niet onbelangrijke mate te wijten aan het 'niet herdefiniëren van de oorspronkelijke doelstellingen van de instelling zodat het AMVB in de loop der jaren een wazig profiel (had) gekregen'⁶⁰.

De boodschap werd echter niet begrepen: met het oog op een belangrijke vergadering met de VGC bleef de directie het AMVB eerder als museum dan als archief beschouwen: in die logica konden zelfs briefhoofden als museale stukken worden gezien⁶¹, en was er de optie het AMVB te herdoopen in 'Museum van het Vlaams leven'. Een andere gedachtengang was de uitbouw van de instelling tot een groots documentatiecentrum, waarvoor heel veel middelen, personeel en ruimte noodzakelijk was⁶². Deze feiten waren typerend voor de malaise waarin het AMVB zich bevond, met een Raad van Beheer die weinig dynamiek vertoonde en een directeur die het actuele debat van overheidswege over cultureel erfgoed grotendeels aan zich liet voorbijgaan. Het vrijwillig ontslag van directeur Boon in 2000 opende voor het AMVB geheel nieuwe perspectieven.

De nieuwe directeur, Patricia Quintens (wetenschappelijk medewerker sedert 1993)

werd intensief in het erfgoeddebat betrokken. In de Beleidsnota Cultuur 2000-2004 deelde Vlaams Minister Anciaux mee dat de noden en mogelijkheden van (sociaal)-culturele archieven kenbaar gemaakt moesten worden met het oog op het nieuwe archiefdecreet⁶³.

Gelijktijdig met de nieuwe ontwikkelingen in het erfgoedlandschap, definieerde de directeur een beleidsvisie. Er kwam eindelijk een inhoudelijke, geografische en chronologische afbakening⁶⁴. De uitbouw van samenwerkingsverbanden, een duidelijk acquisitiebeleid, ontsluiting van de collectie, dienstverlening en stimulatie van wetenschappelijk onderzoek op projectmatige basis werden prioritair en voor het eerst ook helder omschreven in jaarverslagen die, in tegenstelling tot vroeger, veel meer dan vier A4's bevatten.

Bij de Vlaamse overheid werden er subsidies aangevraagd zodat er wetenschappelijk personeel (een archivaris en een medewerker voor publiekswerking) en projectmedewerkers konden worden aangeworven⁶⁵. Bovendien organiseerde het AMVB in 2003, op vraag van de VGC, het eerste Erfgoedweekend in Brussel. Hieruit onstond een jaar later de erfgoedcel.

De hervormingen op beleidsniveau gaven het AMVB de kans om op meer gestructureerde wijze over haar eigen bestaansreden te reflecteren. Het archiefdecreet (2002) verplichtte de erkende instellingen een beleidsplan van vijf jaar in te dienen als voorwaarde voor het behalen van subsidies vanwege de Vlaamse Gemeenschap⁶⁶. Het AMVB was reeds gestart met het opstellen van een beleidsplan als intern werkinstrument. Ze ging na over welke middelen ze kon beschikken om haar doelen te verwezenlijken en welke plaats het AMVB ten aanzien van andere instellingen moest innemen. Een duidelijke visie en missie werden nu noodzakelijk, met de chronologie beginnend na 1830⁶⁷. De opmaak van een archievenoverzicht door archivaris Mariet Calsius, dat door de gedwongen verhuis naar de Arduinkaai in 2003 nog werd bevorderd, bood het AMVB een noodzakelijk inzicht in haar eigen collectie. De opeenvolging van beleids- en actieplannen maakte dat de instelling het zich niet meer kon veroorloven langs de zijlijn te blijven toekijken⁶⁸.

Ten slotte werd er ook een hernieuwing van de bestuursorganen doorgevoerd. Van de zesentachtig werkende leden, die vanaf 1977 de Algemene Vergadering uitmaakten, zijn er sinds 2000 negentien nieuwe namen bijgekomen. Negen van de dertien leden van de huidige Raad van Bestuur komen uit deze negentien voort. Van de stichtende leden zetelen enkel nog Wim Van der Elst en Willem C.M. Meyers in de Raad.

Bij wijze van besluit

In de loop van drie decennia heeft het AMVB meermaals gelegenheden gemist om zich als volwaardige en professionele instelling te kunnen profileren. Enerzijds was het financiële plaatje ontoereikend om de ambities waar te maken. Anderzijds was een kleinschaliger aanpak, met goed voorbereide tentoonstellingen, misschien beter geweest. Het gebrek aan wetenschappelijke ernst, historisch-politiek inzicht, en het gebrek aan aanpassingsvermogen aan de veranderende maatschappelijke en museale context maakte dat het AMVB gedurende vijftientwintig jaar in haar startblokken bleef steken. Zeker in de jaren '80 en '90 was er van zelfkritiek zelden sprake. De denkoefening over haar eigen rol en betekenis kon pas recent plaatsvinden. Ook is een positieve synergie met het beleidsniveau, met vergelijkbare instellingen en met de universiteiten – die verder gaat dan informele contacten – eerst in de laatst jaren mogelijk geworden.

¹ Archief en Museum van het Vlaams leven te Brussel, vzw, Brussel, AMVB, 1996, 32 p.

² Archief van het AMVB, Algemeen verslag over het jaar 1978.

³ *Belgisch Staatsblad – Bijlagen*, 1 mei 1975. Verenigingen zonder winstoogmerk en instellingen van openbaar nut, nr.3054: Karel Bulsfonds, te Brussel, statuten.

⁴ BE AMVB 092/KBF. Nota van André Monteyne, 18 februari 1975. De beide broers waren bijzonder actief in Vlaams-Brusselse milieus. Eugene (1910-1982) was medestichter van de Vlaamse Jeugdherbergencentrale en het Vlaamsch Instituut voor Volkskunst en als natuurwetenschapper verbonden aan de Rijksuniversiteit Gent. Wegens zijn lidmaatschap van het VNV en participatie aan *Volk en Staat* werd hij na de Tweede Wereldoorlog aan de universiteit ontslagen, waarna hij directeur werd van een pharmaceutisch bedrijf. Het Vlaams engagement van Dis (1908-1984) liep tot na de Tweede Wereldoorlog min of meer parallel. Nadien schreef hij voor *De Brusselse Post*, en was hij actief betrokken in de Marnixring – die hij trouwens in 1971 mede had opgericht. Beiden zouden ook tot de Raad van Bestuur van het Karel Bulsfonds toetreden, maar waren niet effectief bij de oprichting betrokken. In: DENYS (Franz) & WOUTERS (Nico). 'Verstraete, Eugene.' In: DE SCHRIVER (Reginald), e.a. (red.). *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, R-Z*. Tiel, Lannoo, 1997, p.3287 & DENYS (Franz). 'Verstraete, Dis.' In: DE SCHRIVER (Reginald), e.a. (red.). *NEVB, R-Z*, p.3287.

⁵ BE AMVB 092/KBF. Vergadering Beheerraad 25 februari 1975.

⁶ *Kontaktblad van de vzw Karel Bulsfonds. Driemaandelijks tijdschrift*. Jg.1, nr.1, maart 1977, verso voorflap

⁷ *Kontaktblad van de vzw Karel Bulsfonds. Driemaandelijks tijdschrift*. Jg.1, nr.1, maart 1977, p.8.

⁸ BE AMVB 092/KBF. Buitengewone Algemene Vergadering van 11 mei 1976.

⁹ *Kontaktblad van de vzw Karel Bulsfonds. Driemaandelijks tijdschrift*. Jg.1, nr.2, juni 1977, p.6.

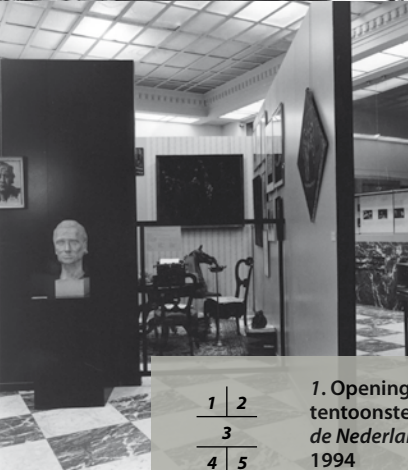
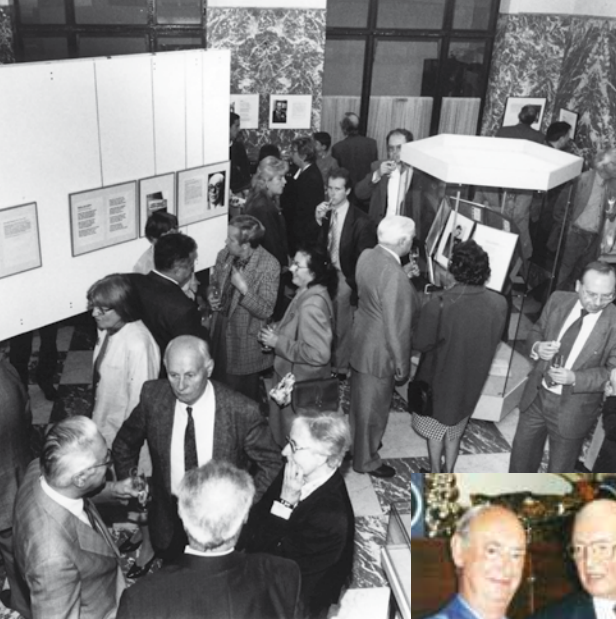
¹⁰ Huur huisvesting en verzekering: 250.000 frank; uitrusting: 400.000 frank; verwarming en onderhoud: 220.000 frank; beheer: 50.000 frank; personeel: 480.000 frank; administratie: 160.000 frank en aanvangspatrimonium 500.000 frank. In: BE AMVB 092/KBF. Vergadering van de Raad van Beheer, 25 mei 1976.

¹¹ Hans Berquin, Jacqueline Coquereaux, Emmy Damave, Herman Decléyn en zijn echtgenote Gabriëlle Sioen, Albert De Poorter, Ivo Goris, Walther Joye, Paul Meulemans, Willem C.M. Meyers, André Monteyne, Albert Peerenboom, Yvo J.D. Peeters, Stan Petré, Karel Pinkhof (afgevaardigd beheerder KBF), Paul Rock, Guido Vanderstraeten, Wim Van der Elst, Jozef Van Overstraeten en Dis en Eugene Verstraete. In: *Kontaktblad van de vzw Karel Bulsfonds. Driemaandelijks tijdschrift*. Jg.1, nr.4, december 1977, binnenkant achterflap. De stichters en leden van de Raad van Bestuur redeneerden in de meeste gevallen uit persoonlijke interesse en betrokkenheid, zonder noodzakelijk professioneel aan een Brusselse of Vlaamse instelling verbonden te zijn. De namen

- van stichters en beheerders zijn dan ook niet altijd bij het grote publiek bekend.
- ¹² Archief van het AMVB, notulen van de Raad van Beheer, 17 mei 1978.
  - ¹³ *Kontakblad van de vzw Karel Bulsfonds. Driemaandelijks tijdschrift.* Jg.1, nr.4, december 1977, p.1 & jg.2, nr.1, maart 1978, binnenkant achterflap.
  - ¹⁴ Archief van het AMVB, nota van Yvo J.D. Peeters betreffende punt 6 van de agenda van de Raad van Beheer van 13 september 1978.
  - ¹⁵ Hugo Reinhard (*1929), Brussels ondernemer betrokken in meerdere Vlaamse verenigingen en organisaties, auteur en achterkleinzoon van Frans Reinhard, secretaris van de Vlaamsvoelende Buls GARRE (Gijs). 'Bij het overlijden van de heer Lode Olemans.' In: *Tijdingen*, jg.19, 1998, nr.1, pp.3-4.
  - ¹⁶ Gijs Garré (1932-2004), doctor in de Rechten en leidend figuur van het Vlaams Onderwijscentrum Brussel (VOC). Zie: WOUTERS (Nico). 'Garré, Gijs.' In: DE SCHRYVER (Reginald) (red.). *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, G-Q. Tielt, Lannoo 1998, p.1232.
  - ¹⁷ Archief van het AMVB, Het AMVB: een toekomstvisie, 28 januari 1992.
  - ¹⁸ Archief van het AMVB, Verslag van de Algemene Statutaire Vergadering van 28 februari 1996. Uit de verslagen kan de reden hiervoor niet worden afgeleid.
  - ¹⁹ Deze eenheid werd begin jaren '90 herdoopt in het Centrum voor de Interdisciplinaire Studie van Brussel, en zal op termijn opgaan in de nieuwe koepelstructuur van het Brussels Informatie-, Documentatie- en Onderzoekscenrum (BRIO).
  - ²⁰ WITTE (Els). 'Ten geleide.' In: N.N. *Taal en Sociale Integratie. Nr.1.* Brussel, VUB, 1978, pp.III-IV.
  - ²¹ *Kontakblad van de vzw Karel Bulsfonds. Driemaandelijks tijdschrift.* Jg.2, nr.4, december 1978, p.2.
  - ²² In meerdere correspondentiestukken van eind jaren '70 – begin jaren '80 werd het AMVB voor Brussel een levensnoodzakelijke instelling genoemd.
  - ²³ Archief van het AMVB, notulen van de Raad van Beheer, 12 januari 1978.
  - ²⁴ Archief van het AMVB, map allerlei – werkvergaderingen, omzendbrief van het AMVB aan de Vlaamse verenigingen te Brussel, november 1982.
  - ²⁵ 'Het Archief en Museum van het Vlaams leven te Brussel.' In: *Neerlandia. Algemeen-Nederlands Tijdschrift.* Jg.86, 1982, nr.4, pp.124-125.
  - ²⁶ Voluit: Katholiek Documentatie- en Onderzoekscenrum, Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme, Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging en Documentatie- en Onderzoekscenrum van het Liberalisme (benamingen gebruikt in het kader van het archiefdecreet van 1985).
  - ²⁷ Vlaamse Raad. Voorstel van decreet houdende erkenning en subsidiëring van de privaatrechtelijke Nederlandstalige archief- en documentatiecentra. Zitting 1984-1985, 21 maart 1985, stuk 308, nr.1.
  - ²⁸ Archief van het AMVB, notulen van de Raad van Beheer, 8 maart 1978.
  - ²⁹ Archief van het AMVB, Algemeen verslag over het jaar 1978. Jaarverslag 1978
  - ³⁰ Archief van het AMVB, omslag allerlei – werkvergaderingen, nota van Dis Verstraete (1979) voor de werkgroep propaganda.
  - ³¹ Archief van het AMVB, nota voor de Raad van Beheer van juli 1979.
  - ³² Archief van het AMVB, Financieel verslag – jaarverslag – programma en begroting 1979, pp.1 & 11.
  - ³³ Ibidem.
  - ³⁴ Folder 'Archief en Museum van het Vlaams leven te Brussel', [1980]
  - ³⁵ Archief van het AMVB, omslag allerlei – werkvergaderingen, nota van Eugeen Verstraete, 1978, werkgroep museum.
  - ³⁶ Archief van het AMVB, omslag allerlei – werkvergaderingen, verslag van de vergadering van vrijdag 3/11/78.
  - ³⁷ Archief van het AMVB, omslag allerlei – werkvergaderingen, verslag van de vergadering van 19/1/79 van de werkgroep museum.
  - ³⁸ Archief van het AMVB, Beleidsnota, s.d. [1991], 4 p. Eigen onderlijningen.
  - ³⁹ Archief van het AMVB, omslag allerlei – werkvergaderingen, ter aanvulling van de uiteenzetting van dr. Eugeen Verstraete, 26 oktober 1979.
  - ⁴⁰

- ⁴¹ Archief van het AMVB, Verslag van de Raad van Beheer, 15 september 1994, p.2.
- ⁴² De *Pantheon*-tentoonstelling werd zo vaak uitgesteld dat het idee met het overlijden van initiatiefnemer en ondervoorzitter Herman Van Nuffel uiteindelijk werd afgevoerd.
- ⁴³ *Brussel: eeuwenoud centrum van Nederlandse cultuur*. Brussel, AMVB, 1979, 56 p.
- ⁴⁴ CALLENS (Dirk). *Eeuwen Brussel*. Brussel, AMVB, 1979; VERSTRAETE (Eugeen). *Het klooster van Jericho op de Graanmarkt*. Brussel, AMVB, 1979 & *Van Niedermerckt tot Grote Markt*. Brussel, AMVB, 1989.
- ⁴⁵ Archief van het AMVB, Algemeen verslag over het jaar 1985, p.3.
- ⁴⁶ Archief van het AMVB, Verslag van de Raad van Beheer, 26 oktober 1988, p.3; 8 december 1988, p.1 & 26 juni 1990, p.2.
- ⁴⁷ Archief van het AMVB, Verslag van de Raad van Beheer, 19 november 1990, p.1.
- ⁴⁸ Archief van het AMVB, Verslag van de Raad van Beheer, 9 december 1991, p.1.
- ⁴⁹ Archief van het AMVB, Verslag van de Raad van Beheer, 12 januari 1994, p.1.
- ⁵⁰ De Vlaamse Gemeenschap huurde oorspronkelijk het gebouw. Toen de eigenaar de huur verhoogde, en het AMVB daarmee rechtstreeks werd geconfronteerd, werd de ad nominatum subsidie van de VGC in 1994 aanzienlijk verhoogd.
- ⁵¹ Archief van het AMVB, Verslag van de Raad van Beheer, 9 december 1991, p.1.
- ⁵² Archief van het AMVB, Verslag van de Raad van Beheer, 26 oktober 1988, p.2.
- ⁵³ AMVB, archief van Jef De Keyser, voorbereiding erkenningsdossier AMVB – Ronald Boon 9-6-98, p.9.
- ⁵⁴ Archief van het AMVB, Verslag van de Raad van Beheer, 20 september 1993, p.2.
- ⁵⁵ *Archief en Museum van het Vlaams leven te Brussel*, vzw. Brussel, AMVB, 1996, pp.24-27.
- ⁵⁶ *Tijdingen*, jg.18, 1997, nr.3, p.3.
- ⁵⁷ HERZEELE (Bruno). 'La vie flamande en parallèle avec la vie francophone, c'est ça, Bruxelles'. In: *Tram 81*, jg.1, april 1999, pp.26-27.
- ⁵⁸ Archief van het AMVB, Verslag van de Raad van Beheer, 17 juni 1999, p.2.
- ⁵⁹ Om te beantwoorden aan het decreet van 20 december 1996 tot erkenning en subsidiëring van musea moest de instelling culturele en wetenschappelijke doelstellingen nastreven, geformuleerd in een beleidsnota, en diende over een museumwaardige collectie en over voldoende opgeleid personeel te beschikken. Zie: <http://jsp.vlaamsparlament.be/docs/stukken/1996-1997/g419-4.pdf>
- ⁶⁰ Archief van het AMVB. VGC – Advies van de Werkgroep Cultureel Erfgoed en Musea. Bijeenkomst van 6 januari 1999, pp.1-4.
- ⁶¹ Archief van het AMVB. Bijlage van Ronald Boon bij de brief van Gijs Garré aan Karina Luytens, Diensthoofd Cultuur VGC, 22 november 1999.
- ⁶² Archief van het AMVB. Voorbereiding vergadering VGC – november 1999, voorstel Ronald Boon.
- ⁶³ Beleidsnota 2000-2004 Cultuur. Bert Anciaux, Vlaams Minister van Cultuur, Jeugd, Stedelijk Beleid, Huisvesting en Brusselse Aangelegenheden. Zie: http://www.wvc.vlaanderen.be/cultuurbeleid/beleidsnotas_brieven/beleidsnota_cultuur2000-2004.pdf, p.65.
- ⁶⁴ In dit verlengde definieerde het AMVB haarzelf in het jaarverslag van 2001 als 'enige Nederlandstalige instelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, die de maatschappelijke relevantie van het Vlaams cultureel erfgoed en de integratie van het Nederlandstalig maatschappelijk leven (...) conserveert, inventariseert en ontsluit'. In: AMVB Jaarverslag 2001 – planning 2002, p.5.
- ⁶⁵ *Informatiebrochure Cultureel Erfgoed, januari 2002*. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Beeldende Kunst en Musea, 2002, p.7 en verder. In 2006 bedroeg de structurele subsidie € 169.000.
- ⁶⁶ Decreet houdende de privaatrechtelijke culturele archiefwerking, 19 juli 2002 (archiefdcreet). Zie: http://www.wvc.vlaanderen.be/erfgoed/documenten/regelgeving/AD_geco_0509.doc
- ⁶⁷ AMVB Beleidsplan 2003-2007, pp.2-3.
- ⁶⁸ Over recente activiteiten van het AMVB in het kader van de culturele archiefwerking zie: QUINTENS (Patricia) & CALSIUS (Mariet). 'Evolutie naar een culturele archiefwerking in het AMVB?' In: COOLS (Jan), e.a. (red.). *Archiefkunde 8. Uit de oude doos. Culturele archiefwerking in Vlaanderen*. s.l., VVBAD/Culturele Biografie Vlaanderen, 2006, pp.143-148.

1	2
3	
4	5
1. Opening van de tentoonstelling *Brussel in de Nederlandstalige Poëzie*, 1994
  2. De opstelling van de permanente tentoonstelling in de Visverkopersstraat, 1999
  3. Emiel Van de Gucht en Lode Olemans ter gelegenheid van 20 jaar AMVB, 1997
  4. Opstelling in de Visverkopersstraat van de tentoonstelling *Michel de Ghelderode en het Vlaamsche Volkstoneel*, 1998-1999
  5. De archiefruimte in de Visverkopersstraat, 1999

- 1 4
- 2
- 3
- 5

1. Gijs Garré geflankeerd door Bert De Keyser en Guy Van Hengel, voorzitter van de Raad van de VGC, tijdens de opening van de tentoonstelling *Bruisend Brussel in 100 affiches*, 1999

2. *Bruisend Brussel in 100 affiches*, 1999

3. Opening van de tentoonstelling *Hoog waait de vlag*, 2002

4. Deelname aan het eerste erfgoedweekend, 2002

5. Met *Hoog waait de vlag* treedt het AMVB naar buiten, 2002. Windzakken als vlaggen boven het gebouw in de Visverkopersstraat, werk van kunstenaar Roel Kerkhofs

DETTIG JAAR AMVB HET GEHEUGEN VAN BRUSSEL

COLLOQUIUM

Jimmy Koppen

Het AMVB wil haar dertigste verjaardag niet onopgemerkt laten voorbij gaan. Er werd bewust gekozen om deze viering niet aan de hand van een academische zitting in het Stadhuis of een gelegenheidsdrink voor de leden te laten plaatsvinden. In het verlengde van de verwetenschappelijking van het AMVB – een proces dat door de oprichting van het Wetenschappelijk Comité in 2005/2006 werd ingezet – was het meer aangewezen met een colloquium op de voorgrond te treden, mogelijk dankzij de subsidiële steun van de heer Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport, Media en Brussel en de heer Pascal Smet, minister van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en collegelid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie bevoegd voor Cultuur, Jeugd, Sport, Patrimonium en investeringsbeleid.

Met de inrichting van een colloquium wil het AMVB zich als actieve partner in het wetenschappelijk veld en in de erfgoedsector profileren. De missie en visie van het AMVB, zoals geformuleerd in het nieuwe beleidsplan, fungeren hier als vertrekpunt. Als pluralistische instelling stelt het AMVB zich tot doel beheer en onderzoek naar het verdwijnend erfgoed van de Brusselse Vlaming te stimuleren. Hieruit volgt logischerwijze dat het AMVB de Vlaamse aanwezigheid in de veranderende grootstedelijke samenleving registreert, maar daarover geen expliciet standpunt wil of kan innemen. De centrale vraag is echter welke betekenis Nederlandstaligen in Brussel aan hun stad geven, zowel in het heden als het verleden. De uitdrukking 'Vlaamse aanwezigheid' wordt nu immers anders geïnterpreteerd als op het ogenblik van de stichting van het AMVB, laat staan in de 19^e eeuw.

Het leek een bijzonder interessant vertrekpunt om die verschillende opinies over 'Vlaamse aanwezigheid' op een colloquium naast elkaar te plaatsen. Deze kan zich uiten op een viertal terreinen: verenigingsleven, cultuur, onderwijs en politiek. De erfgoedcollectie van het AMVB kan eveneens in deze vier thema's worden opgedeeld. Aangezien het AMVB niet enkel het verleden registreert, maar ook de huidige debatten nauwgelet volgt, was het evident dat de sprekers op dit colloquium zowel de 19e of 20e eeuw als de actualiteit in hun uiteenzetting moesten betrekken.

Het idee van een colloquium werd een jaar geleden in het Wetenschappelijk Comité gelanceerd, dat er op algemene goedkeuring kon rekenen.

In het najaar van 2006 werd er een Inhoudelijke Commissie opgericht die de grote lijnen, uitgetekend door het Wetenschappelijk Comité, verder zou invullen. Deze Commissie bestaat uit de professoren Beyen, Stalpaert en Van Velthoven. Marnix Beyen (Universiteit Antwerpen) doceert en publiceert over politieke cultuur in de 19^e

en 20e eeuw, en is eveneens lid van het Wetenschappelijk Comité. Christel Stalpaert (Universiteit Gent) is docent Theaterwetenschappen (Podium- en Mediale Kunsten) en publiceerde verscheidene artikels met betrekking tot het Vlaamse podiumkunstenlandschap. Ze is eveneens verbonden aan de vzw Theatergeschiedenis. Harry Van Velthoven is historicus, doceert politieke geschiedenis aan het Departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde van de Hogeschool Gent en is verbonden aan BRIO. Hij is gespecialiseerd in de geschiedenis van de Vlaamse Beweging en de Brusselse taalproblematiek.

In de loop van de voorbereidingen kwam de focus volledig op de missie en visie van het AMVB te liggen. Als dynamische instelling is het dan ook van groot belang dat de sprekers zoveel mogelijk de actualiteit en zelfs mogelijke toekomstperspectieven aanhalen. Aan de vier thema's is daarom een vijfde toegevoegd, dat de hedendaagse beeldvorming over Brussel behandelt. Natuurlijk wordt er van de sprekers niet verwacht dat zij een allesomvattend verhaal vertellen. Daarom wordt er gevraagd dat een specifieke case-study, die representatief is voor de problematiek, wordt behandeld.

Momenteel liggen de dagindeling en de sprekers zo goed als vast. In de loop van de volgende maanden wordt een definitieve titel en een abstract verwacht, zodat de Inhoudelijke Commissie een zo volledig mogelijk zicht zal hebben op het verloop van het colloquium. Laten we even de uiteenzettingen en de voordrachtgevers overlopen.

Na een introductie door het AMVB, waar de doelstellingen van het colloquium worden weergegeven, volgen twee voordrachten in het luik 'verenigingsleven'. Concreet ligt hier de nadruk op het sociaal-cultureel vormingswerk, waarbij twee organisaties uit verleden en actualiteit worden belicht. Dr. Eva Schandevyl (Vrije Universiteit Brussel) vertrekt vanuit de doelstellingen van de Stichting-Lodewijk de Raet; An Macharis (coördinator Citizenne) belicht de rol van deze instantie in de hedendaagse multiculturele samenleving. Het luik 'cultuur' vertrekt met prof.em. Jaak Van Schoor (Universiteit Gent) vanuit de KVS als 'meeting place' voor de Vlamingen ten tijde van Herman Teirlinck. Geert Cochez (coördinator Brussels Kunstenoverleg) gaat op dit thema verder in, maar bekeken vanuit de bredere culturele activiteiten van deze laatste organisatie. Vóór de middagpauze gaat communicatiewetenschapper en politicoloog Dave Sinardet (Universiteit Antwerpen) als enige spreker in het luik 'beeldvorming' verder in op de verschillende visies die er nu in de media en de publieke opinie over Brussel bestaan, zowel uit Brussels als Vlaams en Waals perspectief.

De namiddagsessie opent met het luik 'onderwijs' met taalsocioloog dr. Rudi Janssens (Vrije Universiteit Brussel – BRIO) over de Brusselse onderwijsproblematiek vanuit statistisch oogpunt. Deze wordt gekoppeld aan de actuele beleidsvisies. Het vijfde en laatste luik 'politiek' start met historicus Rik Röttger (Vrije Universiteit Brussel), die zijn voordracht zal baseren op de figuur van Charles Buls en diens rol in de Brusselse identiteitsvorming. Dr. Roel De Groof (Vrije Universiteit Brussel – algemeen coördinator BRIO)

besluit met een overzicht van de verschillende politieke visies over heden en toekomst van Brussel. Hierna worden de klemtonen van de verschillende uiteenzettingen overlopen door prof.dr. Eric Corijn (Vrije Universiteit Brussel).

Het AMVB richt zich met dit colloquium niet enkel tot de academische wereld en de erfgoed- en archiefsector, maar evenzeer naar de sectoren die in de verschillende lussen worden behandeld. Ten slotte richten wij ons ook tot iedereen geïnteresseerd in de plaats van Nederlandstaligen in de actuele Brusselse samenleving.

PRAKTISCH

Het colloquium vindt plaats op vrijdag 9 november 2007, van 9u00 tot 17u00.

Locatie: KVS-Top, Lakensestraat 146, 1000 Brussel

Toegangsprijs:

€ 30,00 voor de hele dag, inclusief koffiepauzes, lunch en acta.

€ 15,00 voor studenten en leden van het AMVB.

Het programma is vanaf 31 mei 2007 te vinden op www.amvb.be

U kan vanaf dan ook elektronisch inschrijven.

Inhoudelijke info: jimmy.koppen@amvb.be (projectcoördinator AMVB)

Praktische info: secretariaat@amvb.be

DERTIG JAAR AMVB DERTIG VERHALEN

JUBILEUMTENTOONSTELLING VANAF 24 OKTOBER 2007

Jimmy Koppen

Het AMVB bestaat dertig jaar. Misschien wordt er verwacht dat de nieuwe tentoonstelling een soort van retrospectieve zal zijn, waarbij de eigen geschiedenis centraal staat. Niets is minder waar. Net zoals het colloquium van 9 november neemt ook de tentoonstelling de missie en visie van het AMVB als vertrekpunt. Ze wil dan ook dertig organisaties, verenigingen en personen, die typerend zijn of waren voor de Vlaamse aanwezigheid in Brussel, aan een breed publiek voorstellen. We spreken daarom ook van 'verhalen' die persoonlijke getuigenissen en anekdotes kunnen zijn, maar evengoed een geluidsfragment of een videomontage. Deze verhalen worden door kunstenaar Francis Denys in een installatie geplaatst tegenover een 'voorwerp' dat karakteristiek is voor desbetreffende organisatie/vereniging/persoon. Deze 'voorwerpen' maken deel uit van de erfgoedcollectie van het AMVB. Om een zo groot mogelijke spanning op te bouwen tussen 'verhaal' en 'voorwerp' zal de kunstenaar telkens een foto toevoegen, die als het ware deze spanning tussen de beide entiteiten concreetiseert.

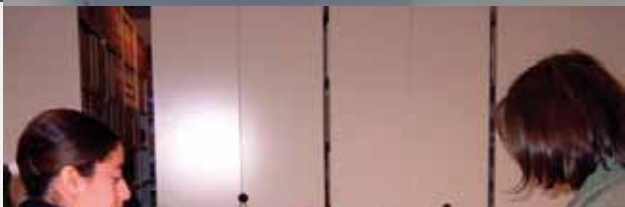
De dertig geselecteerde verhalen zijn heel divers en situeren zich zowel in de 19^e, 20^e als 21^e eeuw. Voorbeelden zijn de NCC, de Rode Leeuwen, de Vlaamse Club, de gouwbonden, BRAL en Dito'Dito. De tentoonstelling zal zo illustreren dat de Vlaamse aanwezigheid in Brussel een lappendeken is van officiële en officieuze organisaties, geëngageerde verenigingen en gedreven persoonlijkheden, en vaak verspreid over meerdere decennia.

PRAKTISCH

Dertig jaar AMVB – Dertig verhalen
opent haar deuren op donderdag 25 oktober 2007

De foto's bij deze artikelenreeks zijn afkomstig uit de fotocollectie van het AMVB. De foto's van de laatste jaren werden gemaakt door het personeel. Op de foto's van vóór 2000 berust het copyright bij DANN, na 2000 bij Anton Wilsens.

1 | 4
2 | 5
3 | 6
3 | 7

1. Achter de glazen wand, 2004
2. Het AMVB verhuist, 2003
3. Het nieuwe archiefdepot, 2004
4. Met *Hoog waait de vlag* treedt het AMVB naar buiten, 2002. Kleurvlakken als vlaggen op de passerelle aan het Anspachcenter, werk van kunstenaar Roel Kerkhofs.
5. Minister Pascal Smet opent de nieuwe huisvesting aan de Arduinkaai, 2003
6. De nieuwe museale ruimte, 2004
7. Leerlingen van het 3^e jaar BSO Kantoortechnieken op bezoek in het archief, 2004

ARCHIEFAANWINSTEN 2006 – VOORJAAR 2007

Mariet Calsius

Het AMVB leeft dankzij u, beste archiefvormer en archiefoverdrager. Het is onmogelijk om alle schenkers van boeken, brochures, tijdschriften, affiches, foto's enz. bij naam te noemen, maar het AMVB is u altijd erkentelijk met het kleinste wat onze collecties ook maar kan verrijken. In *Tijdingen* kreeg u in het maartnummer stevast een overzicht van de archiefaanwinsten. *Arduin* en *@rduin* doen het een beetje anders. De laatste nieuwe aanwinsten krijgt u voortaan gemeld in onze digitale nieuwsbrief en verschijnen zo snel mogelijk op de website. Een uitgebreidere situering van die aanwinsten krijgt u dan in het eerstvolgende nummer van *Arduin*. Vandaag heeft u echter nog recht op het overzicht van de nieuwe archiefaanwinsten van 2006 en van wat tot 31 maart jl. reeds werd overgedragen.

Aanwinsten 2006

Naar aanleiding van het valorisatieproject met betrekking tot het erfgoed van de Koninklijke Vlaamse Schouwburg – met zichtbare resultaten de tentoonstelling en het boek *Ruimte & Spel* – droegen enkele oud-medewerkers van de KVS archivalia over. Marc Bober was gedurende een twintigtal jaar aan de KVS verbonden als acteur en regisseur. Hij schonk het AMVB affiches, foto's en vijf maskers. De maskers werden gemaakt voor de beruchte theaterproductie *De blijde intrede van Kristus in Brussel* (1979), die door hem werd geregisseerd. Luc Dhooghe en Rose Werckx verzorgden de scenografie. De maskers in kwestie werden gemaakt door televisiemaker Bart Peeters. Een tweede bestand aanvullend bij dit project zijn de tekstbrochures van Alex Cassiers. Hij was hoofdzakelijk acteur bij de KVS, maar nam soms ook regieopdrachten voor zijn rekening.

Het Brusselse theaterleven in het algemeen blijft archieven leveren. In het juni-nummer van *Tijdingen* verscheen reeds een artikel over het archief van Dito'Dito. Dit toneelgezelschap fuseerde in 2006 met de KVS. Het statisch archief werd in het voorjaar overgedragen. Na de ontbinding van de vzw volgde het dynamisch archiefgedeelte. Dito'Dito heeft zelf ook een selectie gemaakt in de kostuums die speciaal ontworpen en vervaardigd werden voor een aantal spraakmakende producties.

Andere 'toneelbestanden' zijn afkomstig van twee amateurgezelschappen. De schatten van 't Mariakransken – De Wijngaard werden in het laatste nummer van *Tijdingen* belicht. Het betreft twee registers met informatie over de statuten, de samenstelling van het bestuur, de rekeningen en de leden. Dit voor een periode van ongeveer 300 jaar (1657 tot 1959).

In het najaar van 2006 werd het archief van Kunst en Liefde uit Sint-Jans-Molenbeek overgedragen. In dit nummer vindt u een uitgebreid artikel over deze toneelvereniging en over het archief ervan.

Een uitloper van het project van *De grote en kleine geschiedenis van de Kassei* is de overdracht van de diacollectie van Sylvain de Brabander, één van de drijvende krachten in de Brusselse Noordwijk. Hij was in het project dan ook een spilfiguur.

Het AMVB verwierf in 2006 ook twee archieven van eerder sociaalgerichte organisaties: het archief van Jeugdhuis Centrum West en het archief van Dienstencentrum Het Anker. Centrum West is één van de oudste en grootste Brusselse jeugdhuisen. Het werd in 1964 opgericht als ontmoetingsruimte voor de scoutsgroep uit Molenbeek. Raymond van het Groenewoud en Johan Verminnen zouden er hun debuut maken. Naargelang de evoluties in het jeugdwerk en in de wijk Zwarte Vijvers, waar het jeugdhuis is gelegen, besepte men dat men zich niet alleen kon richten op de vrijetijdsbesteding van de lokale jongeren. Het jeugdhuis diende daadwerkelijk een rol te spelen in de wijk en ging steeds meer ondersteuning bieden inzake straathoekwerk en kansarmoedebestrijding. De Fanfakids (de muziekgroep van Centrum West voor kinderen van 9 tot 13 jaar) is momenteel één van de meest bekende verwezenlijkingen van het centrum. Een eerste archiefdeel werd reeds overgedragen.

Het archief van Dienstencentrum Het Anker biedt dan weer een heel ander licht op de sociale sector. Dit lokale dienstencentrum is gelegen in de Begijnhofwijk (Marcqstraat). Opbouwwerk in deze wijk heeft al sinds 1987 ervaring. Waar aanvankelijk de aandacht

ging naar de situatie van de ouderen – en bijgevolg ook een lokaal dienstencentrum voor bejaarden onder de naam Het Anker werd ingericht – kwam de nadruk van het opbouwwerk te liggen op de problematiek van het wonen rond de sociale hoogbouw van de Brusselse Haard. Het Anker op zich verzelfstandigde en is erkend door de Vlaamse Gemeenschap. Vandaag biedt het dienstencentrum o.m. sociale dienstverlening, vorming, een klusjes- en vervoersdienst, een restaurant en een praatcafé.

2006 was ook het jaar van de aanvullingen van een aantal archievenbestanden. Het archief van BRAL werd vervolledigd. Het oudste archiefgedeelte van Stichting-Lodewijk de Raet berustte in het AMVC-Letterenhuis en werd aan het AMVB in bewaring gegeven. André Monteyne had reeds in het verleden een aantal bestanden overgedragen, maar hij had nog meer archief. In

Promotiemateriaal voor de gewestverkiezingen van 1995, uit het archief van André Monteyne

juni schonk hij de inhoud van zijn kelder. Een dertigtal verhuisdozen biedt een nieuwe kijk op de Vlaams-Brusselse geschiedenis vanaf de jaren 1970. Ook Hugo Weckx gaf een aantal archiefbestanden in bewaring. Deze hebben te maken met organisaties waarvan hij o.a. het voorzitterschap waarnam. Ook een groot gedeelte van zijn bibliotheek volgde en geeft zo een belangrijke aanvulling op de Brusselcollectie van het AMVB.

De Sint-Martinusstoet, uit het archief van de Koninklijke Folkloristische Maatschappij Sint-Martinus van Ganshoren

Aanwinsten voorjaar 2007

De eerste maanden van 2007 leverde ook al een mooie oogst. Het archief van de Koninklijke Folkloristische Maatschappij Sint-Martinus Ganshoren werd in januari overgedragen. Dit was de oudste vereniging van Ganshoren. Als folkloristische vereniging verzorgde ze 150 jaar lang de Sint-Martinusstoet, die de legende van Sint-Maarten uitbeeldt. Etienne Schepens vulde zijn archiefbestand ook verder aan.

Het archief van Sándor Szondi is van zeer grote waarde voor het AMVB. Het werd overgedragen door Jos Vissers, erevoorzitter van De Maalbeek. Szondi werd geboren in

1920 in Boedapest, Hongarije, maar groeide als pleegkind op in Avelgem. Hij studeerde rechten. Na W.O. II werd Szondi genaturaliseerd omwille van zijn bijdrage in het verzet. Als Brussels ambtenaar stelde hij vast dat de Nederlandstaligen onrechtvaardig werden behandeld. In 1956 richtte hij het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel (VVO) op. Hij was medestichter van Eigen Aard, een culturele discussiegroep die reeds in 1957 actief was. In Etterbeek startte hij in 1960 een Centraal Secretariaat van Vlaamse Verenigingen op. Hiermee werd een eerste aanzet gegeven tot het vormen van gemeentelijke verbonden van Vlaamse verenigingen en in de jaren 1970 de sociaal-culturele raden, die later gemeenschapscentra werden. In 1973 werd hij algemeen secretaris van de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie. Szondi overleed 10 jaar geleden. Het archief bevat o.m. het archief van Eigen Aard Etterbeek en het archief van het Centraal Secretariaat der Vlaamse Verenigingen van Etterbeek. Dit zijn bestanden die niet onbelangrijk zijn in het verhaal van de Vlaamse gemeenschapsvorming en de aanzet tot de sociaal-culturele raden.

Een andere schat die in maart werd opgehaald, was het archief en de bibliotheekcollectie van de familie Peerenboom. Stamvader Albert Peerenboom (Dendermonde 1938 – Sint-Jans-Molenbeek 1899) was fabrikant van gestikte gewatteerde dekens. Hij was geen onbekende in het Vlaams-Brusselse culturele milieu. Samen met Felix vande Sande stond hij aan de wieg van de KVS. Ook met Julius Hoste was hij beste maatjes. Bovendien was hij een oude schoolvriend van Emanuel Hiel. Toen de KVS in 1887 aan de Lakensestraat van start ging, opende Albert op de Arduinkaai het Vlaamsch Bierhuis. In dit pand kwam later de Waltra en De Brandnetel en is nu Bar BIK. Zoon Lodewijk Peerenboom (Koekelberg 1872 – Sint-Jans-Molenbeek 1937) volgde zijn vaders voorbeeld en liet zich ook niet onbetuigd in het Vlaamse leven te Brussel. Omstreeks 1905 was hij medestichter – later voorzitter – van Eendracht is Macht. Dit was een vennootschap dat in 1909 het Vlaamse Huis op de Grote Markt opende. Lodewijk stichtte met vier vrienden ook het Muziekfonds dat instond voor grote muzikale evenementen in Brussel. Zijn zoon Aelbrecht (Albert) Lodewijk Peerenboom (Sint-Jans-Molenbeek 1900 – 1991) was eveneens actief in het Vlaams culturele leven. Op 17-jarige leeftijd was hij voorzitter van Help U Zelf, het verbond van Vlaamse leerlingen van Brusselse athenea en middelbare scholen. Tijdens het interbellum was hij bestuurslid van verschillende Vlaamse verenigingen en afgevaardigd beheerder van Eendracht is Macht. In de jaren vijftig was hij ook beheerder van de Graaf van Egmont en van de Kring Vlaams Gezelschapsleven. Hij was medestichter van het Vlaams Onderwijscentrum, beheerder van het Contact- en Cultuurcentrum, beheerder van het Karel Bulsfonds en medeoprichter van het AMVB. Naast archiefdocumenten werd er door de familie Peerenboom ook heel wat boeken en hebbedingetjes meegegeven, zoals de voorloper van de viewmaster. In het Peerenboomarchief zaten eveneens oude aandelen, werkingsverslagen van de Naamloze Maatschappij ter exploitatie eens Nederlandschen Schouwburgs te Brussel en programma's van ca. 1898.

PRISMA PILS

◀ EIGEN HAARD ▶

Vlaamse kulturele vereniging te Etterbeek
onder de auspiciën van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Kultuur !
Dienst voor Volksopleiding.

Stelt voor :

BALLET met de Dansgroep

ELSA DARCIEL

IN HET INSTITUUT E-J
GENERAAL LEMANSTRAAT 74, ETTERBEEK

ZATERDAG 5 MEI 1962 TE 20 U.

PRIJZEN: 1e rang : 20 F - 2e rang : 15 F

Kinderen : 5 F

DEUREN : 19 u. 30

Nummering der plaatsen : Lokaal Maelbeek, Oudergemsesteen 154, Etterbeek.

Print Shop Van de Borch, Brussel, 48, Jodelindestraat, Tel. 8128

ATLAS

DRUK: ANDRÉ BEYARRE, BRUXELLES

Affiche van een activiteit ingericht door Eigen Aard 1962, uit het archief van Sándor Szondi

Tellen

Het aanvullen van het archievenoverzicht en het invoeren in de ODIS-databank (zie www.odis.be en www.archiefbank.be) van de nieuwe aanwinsten was een mooie gelegenheid ze om nog eens te tellen. Het meest actuele archievenoverzicht kan ook geraadpleegd worden op www.amvb.be onder de rubriek 'Archief'. Sinds de verhuis naar de Arduinkaai bleef de archiefcollectie maar groeien. Op 4 jaar tijd is de omvang van de archieven zo goed als verdubbeld. Het archievenoverzicht van 2003 bracht voor het eerst in kaart wat de omvang van de archiefcollectie was, welke soorten archieven en verzamelingen (en de omvang ervan) in het AMVB berustten, wie de archiefvormers waren/zijn en deels hoe de collectie gegroeid is. In april 2003 – vóór de verhuis – bedroeg de archiefcollectie ongeveer 450 strekkende meter. In juni 2004 telde het AMVB 520 strekkende meter aan archiefbestanden. Het archief van de KVS was dat jaar de grootste aanwinst. In december 2005 (afsluiten van het tweede archievenoverzicht) was de collectie gegroeid tot 952 strekkende meter. Deze aangroei was te danken aan de overdracht van het archief van de Stichting-Lodewijk de Raet, het archief van De Wakkere Burger, het archief van het Gemeenschapscentrum De Kriekelaar en het archief van Lydia Deveven. In 2006 won het AMVB nog eens 130 meter. De aanwinsten van het voorjaar 2007 zijn nog niet berekend. Aangezien bij het afsluiten van dit artikel weer een aantal nieuwe aanwinsten worden verwacht, moet u nog even geduld hebben. In het volgende nummer van Arduin krijgt u het vervolg, maar u kan de vernieuwde website ook in het oog houden.

Maskers voor de productie *De blijde intrede van Kristus* in Brussel, uit het archief van Marc Bober

KUNST EN LIEFDE – DE VOLKSSTAR

HET ARCHIEF

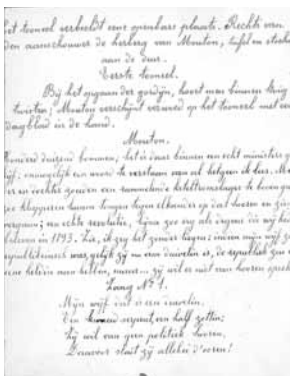
Mariet Calsius

In november 2006 schonk Georges Hallumiez het archief van Kunst en Liefde – Sint-Jans-Molenbeek. Deze vereniging was tot voor kort samen met De Zuidstar nog één van de overgebleven toneelverenigingen van Molenbeek. De overdracht van het archief heeft enige klaarheid gebracht in de geschiedenis van de vereniging en de tijdelijke dubbele naamvoering. Eerst was er De Volksstar (1895) en enkele jaren later Kunst en Liefde (1898). Vervolgens was er Kunst en Liefde – De Volksstar en daarna kortweg Kunst en Liefde. Zoals vele verhalen van Brusselse toneelverenigingen ging het niet alleen om de beoefening van amateurtoneel, het element van educatie en sociale netwerking speelde eveneens een belangrijke rol.

De Volksstar

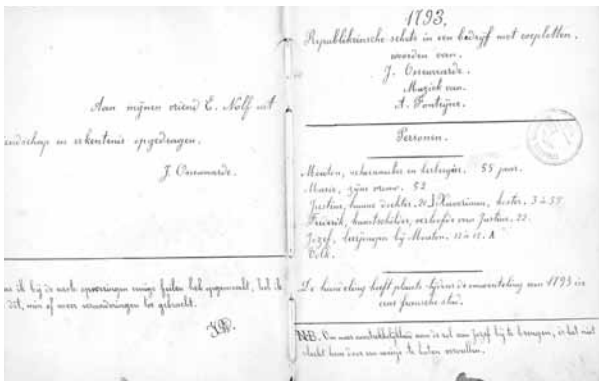
In 1895 werd De Volksstar opgericht. De leuze van de vereniging luidde: 'Moed en Vrede'¹. Van deze vereniging is slechts één archiefstuk bewaard, met name een verslagboek van juli 1902 tot november 1907. Hoewel dit het enige stuk is, leert een lezing van de verslagen iets over de vereniging en over het Molenbeekse toneelleven. Zo besliste De Volksstar op de vergadering van 17 juni 1903 om aan te sluiten bij de Bond der Verenigde Toneelmaatschappijen van Brussel. De reden die hiervoor wordt opgegeven is niet onmiddellijk duidelijk: '...aangezien wij moeilijkheden zouden kunnen hebben met onze verbonde spelende leden'. In dat jaar was er alleszins hommeles met de toneelbestuurder Marinus die de vereniging wilde ontbinden. Op de vergadering van 6 april 1904 werden wijzigingen in het reglement aangebracht. Helaas meldde de notulist niet om welke wijzigingen het ging. Tijdens diezelfde vergadering werd ook beslist om een nieuwe vlag aan te kopen en te starten met een inschrijving voor bijdragen van de leden. Aangezien de functie van vaandeldrager in de voorgaande jaren werd bekleed, mogen we ervan uitgaan dat er al een vlag was. Tijdens de jaarlijkse vergadering van 10 april werd bevestigd dat de vlag er kwam, gevolgd door een plechtige inhuldiging. Ook kwam ter sprake een koorafdeling 'met dames inbegrepen' op te richten. Dit voorstel werd al snel in de praktijk omgezet, want op 2 mei startte men met de repetities.

De jaarlijkse vergadering was het moment bij uitstek om het nieuwe reglement voor te lezen, maar nog steeds komen we niet te weten wat die veranderingen zijn. De herhaaldelijke verzuchtingen in de verslagen over de lage opkomst van de leden doen wel vermoeden waarover deze aanpassingen handelden. We mogen niet vergeten dat heel wat toneelverenigingen buiten de repetities om ook een maandelijkse vergadering hadden. Daarnaast waren er uiteraard ook nog de bestuursvergaderingen en de toneelvergaderingen. Verdere lezing van dit enige verslagboek leert ons ook

1 | 2
3
4

1. Eerste verslag uit het verslagboek van De Volksstar
2. Feestrede voor het 50-jarig jubileum van Kunst en Liefde
3. 4. 1793 van Ossewaard is één van de oudste tekstbrochures van Kunst en Liefde

dat er een winter- en zomerfeest is, dat er een drietal voorstellingen per seizoen zijn en regelmatig een jubileum. Dat er op de vergadering van 3 juni 1906 werd besloten om jaarlijks één grote vertoning te geven in het Volkshuis doet de vraag rijzen of het dan bij die ene voorstelling blijft. Op 10 november 1907 wordt genotuleerd dat het toneelblad voor de eerste maal in december zal verschijnen. Men ontdekt hier een nieuw communicatiemiddel, maar zal zo ook de kosten van een bode uitsparen. Via dit mededelingenblad zou men ook de uitnodigingen voor de vergaderingen en de 'feesten' opnemen.²

Kunst en Liefde

Het stichtingsjaar van Kunst en Liefde (leuze: 'Eendracht maakt macht') achterhalen vergt enige sinecure. Op kerstdag 1897 zouden een aantal toneelliefhebbers in herberg In de Vier Winden Kunst en Liefde stichten. Volgens de statuten van 1950 wordt de vereniging gesticht op 25 december 1898. De redevoering van het 50-jarig jubileum in 1947 zegt dan weer 1897. De oudste verslagboeken kunnen het helaas niet bewijzen, want het oudst bewaarde verslagboek dateert van 1903. De bestuursvergadering van 25 juni 1903 legde wel het vijfjarig jubelfeest op 25 december vast. Ook de stempel van de vereniging draagt het jaartal 1898³. We kunnen wel met zekerheid stellen dat de vereniging werd gesticht 'door en voor werkmensen'⁴.

De oudst bewaarde verslagen van 1901-1902 geven aan dat de vereniging het niet slecht deed. In 1903 tekende zich echter een eerste crisis af. Voorzitter Jan Peetermans wenste ontslag te nemen. De vergadering wist hem echter op andere ideeën te brengen. De redenen volgens Peetermans: hij kon niet alles doen en de bestuursleden moesten hun functie effectief waarnemen. Bovendien dienden heel wat leden hun achterstallen te betalen. Ook toen lieten de aanwezigheden op de vergaderingen van vrijwilligersverenigingen ook wel eens te wensen over. Op de algemene vergadering van 27 december 1903 kwam de problematiek – waarmee ook De Volksstar te kampen had – duidelijk naar boven: men stelde vast dat men een grote inspanning had geleverd om zoveel mogelijk leden op te roepen voor de vergadering, maar er waren slechts acht aanwezigen. Ook hier werd een nieuw reglement overlopen. Interessant is dat men in dit verslag sprak van een voorlopig bestuur en dat Isidoor Marinus – die van De Volksstar! – werd gecontacteerd om te vragen of hij de taak van toneelmeester wilde aanvaarden. Het was alleszins in 1903 dat Marinus De Volksstar wilde ontbinden. Op de vergadering van 10 januari 1904 werd alleszins een nieuw bestuur samengesteld. Uit de notulen van deze vergadering kunnen we ook afleiden dat er binnen de vereniging enige verwarring is geweest omtrent de eigendom van de vlag. In de statuten van 1950 vinden we ook terug dat 'de vaandels, boekentassen, boeken, archieven, lijsten, diploma's en alle andere voorwerpen die aan de kring toebehoren' eigendom zijn en blijven van de kring. We mogen veronderstellen dat dit artikel ook in de oudere - helaas niet bewaarde - statuten werd vermeld. Bovendien vroeg men op de vergadering van 10 februari 1907 ook om de vlag bij de voorzitter te bewaren. Op het eerste

familiefeest in april 1899 was er al een vlag. Die was in 1905 echter aan vernieuwing toe. Op 7 mei 1905 werd immers een brief van de stad Brussel voorgelezen. Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van België schreef Brussel een optocht en wedstrijd uit voor vlaggen en kartels. Kunst en Liefde stelde vast dat ze niet kon deelnemen want de vlag was in een te slechte staat. Men besloot dan ook om een nieuwe te laten maken.

In datzelfde jaar kreeg de vereniging ook het bericht dat een bond van toneelverenigingen van Molenbeek was opgericht. Deze beoogde om bij de gemeente een feestzaal te bekomen voor alle Molenbeekse toneelverenigingen, te beletten dat leden van de ene vereniging naar de andere gingen en schulden achterlieten, en om de belangen van de verenigingen te behartigen in het bekomen van subsidies. Isidoor Marinus was secretaris van de bond. Het verslag dateert van 12 augustus 1905. In hoeverre dit initiatief bijdraagt tot volgend bericht in *Lucifer* is niet onmiddellijk bewijsbaar, maar het geeft toch een mooi beeld van het toneelgebeuren in Molenbeek. Naar aanleiding van een optreden van De Volksstar in het Volkshuis op 6 februari 1906 schreef men in het toneelblad *Lucifer*: 'Er wordt goed gewerkt in 't Molenbeeksche. De maatschappijen wedijveren er onder elkaar, en zonder veel geschal of gerucht, houden zij het Vlaamsch intellectueel leven onder het volk wakker.'⁵ De gemeente zou in 1906 wel toestemming geven om een feestzaal te bouwen.

De vlag kwam pas opnieuw ter sprake in december 1906. Blijkbaar ging het toen snel want in januari 1907 kon men een vlag van 250 frank aankopen. De koorafdeling was een ander paar mouwen. Wellicht ook een lijdensweg voor Marinus. Bovendien had De Volksstar een koorafdeling. Op 12 juni 1904 werd hierover de eerste maal gedebat-

**Tekstbrochures van *Een schoonmoeder uit duizend!*. Het toneelstuk werd uitgegeven in 1934, maar werd veel later gespeeld door Kunst en Liefde. De acteurs van *Voetbalkoning*, 1978
p. 45: Affiche van *De vieze apotheker*, 1980**

S^T MICHEL

KONINKLIJKE TONEELVERENIGING
«KUNST EN LIEFDE»

gesticht in 1898

erevoorzitters : heer A. DE GEYNST en m^r A. BOGAERT

zaken : mevrouw FINTJE LEEMANS

lokaal : Reimond Stijnsstraat 105 St.-Jans-Molenbeek

ZATERDAG 22 MAART 1980 - 20 UUR

DE VIEZE APOTHEKER

blijspel in drie bedrijven door HENRI VAN DAELE

regie : HENRI VANHAELEN

GEMEENTELIJKE FEESTZAAL

Mahatma Gandhilaan Molenbeek

(oud Crossing)

Gevolgd door

BAL met ensemble LOU FERRY and his New Generation

TOEGANG : 80 FRANK, reductie voor C. J. P. en Plus-3-Pas

HET COMITE

SBBP

teerd. Vervolgens kwam er in mei 1905 weer een voorstel om een koorafdeling voor mannen en vrouwen op te richten. Motivatie: zo kon men deelnemen aan festivals en andere plechtigheden en kon men ook toneelstukken met zang programmeren. Blijkbaar had het bestuur hier nog steeds geen oren naar, want een jaar later pleitte Marinus hier nogmaals voor. Het probleem werd weer verschoven. Een half jaar later probeerde hij opnieuw. Men achtte de leden niet geschikt voor zang en er werden nu al zoveel repetities verwaarloosd. De koorproblematiek werd tot na het winterfeest van 1907 (in mei!) uitgesteld. Wellicht werd het daarna ook volledig van de agenda geschrapt.

Kunst en Liefde kende de jaren daarop tot aan de Eerste Wereldoorlog een grote bloeiperiode. Gedurende de oorlog werd de werking van de vereniging geremd, maar vanaf 1918 stonden een aantal jonge krachten in voor de heropbloei. Hendrick Franck was regisseur van 1918 tot 1962 en zorgde ervoor dat Kunst en Liefde op toernooien goed presteerde.⁶

Kunst en Liefde – De Volksstar wordt Kunst en Liefde

Voor de periode van het interbellum zijn er zeer weinig documenten. Er is het verslagboek van de algemene vergaderingen voor 1921-1922 en verslagen vanaf 1936 tot 1940. De werking ligt tijdens de Tweede Wereldoorlog stil en hervat weer op 10 december 1945. De statuten van 1950 melden dat Kunst en Liefde samensmolten op 28 juni 1934 en dat Kunst en Liefde tot Koninklijke Maatschappij werd benoemd op 28 maart 1928. Op het moment dat deze statuten worden gewijzigd spreekt men nog van Kunst en Liefde – De Volksstar. Het gaat ook eerder over een samenwerking i.p.v. een echte fusie. De verenigingen nemen nog steeds onder eigen naam deel aan toernooien. Pas in 1957 wordt De Volksstar definitief opgeheven. Dit is terug te vinden in het verslagboek van 1957:

‘Beknopt verslag over de stichting der maatschappij Kunst en Liefde – De Volksstar. In 1934, was de werking dezer twee verenigingen heel laag gezakt en hun ledental erg verminderd. Op voorstel van de heer Leemans Frans, in die tijd penningmeester van Kunst en Liefde, werd op 18/6/1934 een buitengewone vergadering belegd waar afgevaardigden van de twee verenigingen tegenwoordig waren. Er werd aangenomen samen te werken gedurende één jaar. Ongeveer twee jaar later (juiste datum kan niet vastgesteld worden, daar dit verslagboek ontbreekt) en aangezien de omstandigheden nog niets veranderd waren, werd de samensmelting op een buitengewone vergadering aangenomen. Op 23 mei 1957 nogmaals op voorstel van de Heer Leemans Frans, thans voorzitter, werd met eenparigheid van stemmen, mits één onthouding aangenomen, de titel der vereniging te veranderen in K.T.M(?) Kunst en Liefde, voor de volgende redens. 1/ Kunst en Liefde en niet De Volksstar, daar eerstgenoemde kring koninklijk is. 2/ Daar wij bij onze zusterverenigingen en hogere instanties aanzien worden als 2 verenigingen. 3/ Om de prestige van onze vereniging te verhogen.’

Dit verslag werd ondertekend door ‘de drie overblijvende leden van De Volksstar’

Henri Mertens, Julien Boelens en August Timmermans, en twee bestuursleden van Kunst en Liefde Frans Leemans en J.L. De Wae.

De daadwerkelijke fusie en het verdwijnen van de benaming 'De Volksstar' is ook in de verslagboeken weergegeven: 'Op 6 mei 1957 werd door het algemeen aangenomen onze kring voortaan 'K.T.M. Kunst en Liefde' te noemen. Het bovenstaande verslag was aldus het laatste in naam van de 'K.T.M. Kunst en Liefde – De Volksstar'.⁷

Hiermee zijn een aantal onduidelijkheden opgehelderd. We kunnen uit het korte verslag ook afleiden dat reeds archiefmateriaal verloren was. De verslagen van na de oorlog bieden naast de fusie ook andere interessante weetjes. Vlak voor het heropstarten van Kunst en Liefde – De Volksstar werd er gepolst bij De Broedermin van Sint-Jans-Molenbeek om samen te werken. Men ging echter op eigen kracht verder omdat De Broedermin niets meer van zich had laten horen⁸. De eerste vertoning na W.O. II vond plaats op 28 april 1946. Een laatste bijzonder feit dat hier vermeld kan worden is de toetreding van de dames als lid op 1 januari 1947. Na de oorlog ging het steeds beter met de vereniging. Na de bevrijding zouden er nog maar 26 leden zijn en bezat men 300 frank in kas, in 1950 bedroeg het aantal leden 76 en de inhoud van de kas 12.000 frank – vergeet niet dat de dames ondertussen ook lid waren! Het zou volgens het eigen

Folder voor *Hoera, 't is een jongen*, 1989

***De koteletten hebben oren*, 1984**

Intronisatie van Jean Mertens en Henri Vanhaelen in de Orde van het Gulden Masker, 1984

jaarverslag van 1949-1950 een van de sterkste toneelverenigingen van de Brusselse agglomeratie zijn.⁹

De statuten van 1950 geven eveneens meer informatie over de werking en de fusie van de beide verenigingen. Ze werden in 1950 herzien. Later nogmaals, maar de datum hiervan is niet gekend. Evenmin is geweten wanneer het reglement van de damesafdeling en het voorstel tot reglementering van het kinderfeest tot stand kwam.

In het kader van het project mondelinge geschiedenis *Brussel verteld en ontsloten* werden voormalige leden geïnterviewd¹⁰: Georges Hallumiez en Jean Mertens. Het interview met Georges Hallumiez levert samen met de documenten vanaf de jaren zeventig zowel over de vereniging als over het verenigingsleven in Molenbeek heel wat informatie. Vanaf 1977 raakte Georges Hallumiez betrokken bij Kunst en Liefde. Hij werd in 1978 feestbestuurder en in 1982 voorzitter. Dit bleef hij tot 2003. Hij nam daarna de taak van secretaris op zich. Hij was eveneens 16 jaar lang voorzitter van het gewestelijk toneelverbond en zetelde daarna in het bestuur van het provinciaal toneelverbond. Er was eveneens een grote verwevenheid met de sociaal-culturele raad van Sint-Jans-Molenbeek. Hallumiez was ook hier enige tijd voorzitter.

In het interview vertelt hij dat Kunst en Liefde in de jaren 1980 nog twee stukken per jaar opvoerden. De grote doodsteek kwam er in de jaren 1990 toen veel jongeren buiten Brussel gingen wonen. Ook nu wonen niet alle spelers in Sint-Jans-Molenbeek. Tijdens het interview brengt hij ook in herinnering dat bij de oprichting van Kunst en Liefde 22 toneelverenigingen in Molenbeek actief waren. Heel wat toneelverenigingen fuseerden, maar Kunst en Liefde – De Volksstar was de eerste. De langst overlevende toneelverenigingen waren naast Kunst en Liefde, De Zuidstar en De Rozentak. Deze laatste was in de jaren 1980 nog zeer sterk. De Zuidstar zelf bracht tussen 1962 en 1988 eigenlijk geen producties. Kunst en Liefde stond enkele spelers af zodat De Zuidstar

Georges Hallumiez en Jean Mertens met zijn vrouw Augusta Bry

weer kon heropstarten. Hallumiez heeft ook de tijd nog gekend dat er 45 Vlaamse verenigingen actief waren, waarvan 15 jeugdverenigingen.

Het verhaal dat Jean Mertens vertelt als rasechte Molenbekaenaar gaat nog veel verder in de tijd terug. Hij geeft in het interview zeer veel informatie over het leven in Molenbeek, maar ook over de sociale betekenis van Kunst en Liefde. De georganiseerde activiteiten waren immers een gelegenheid om bij te praten.

Het archief en toneelbibliotheek

Het archief dat werd overgedragen bestaat uit vier aparte bestanddelen. De oude verslagboeken vormen twee kleine bestanddelen: enerzijds De Volksstar (1 deel, 1902-1907) en anderzijds Kunst en Liefde (3 delen, 1901-1907, 1921-1922). Het grootste deel is het archief van Kunst en Liefde – De Volksstar. Een vierde onderdeel bestaat uit de toneelbibliotheek.

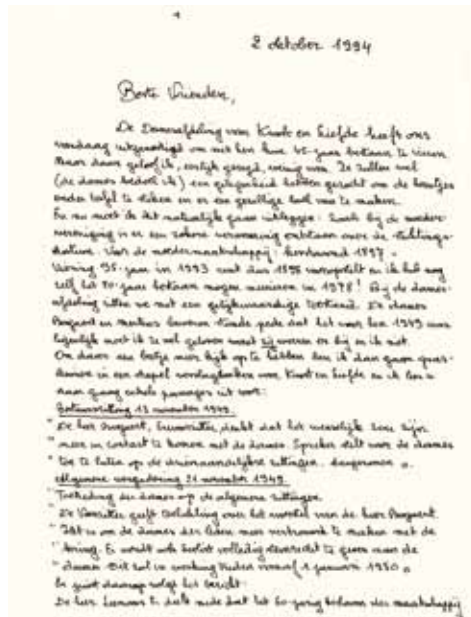
Het archiefdeel van Kunst en Liefde – De Volksstar is op zijn beurt nog verder onderverdeeld. Onder de titel van stukken van algemene aard vallen de jaarverslagen, de notulen van de algemene ledenvergaderingen en van bestuursvergadering en de binnenkomende briefwisseling. De verslagen van de vergaderingen vormen alleszins een mooie serie die ongeveer 60 jaar geschiedenis weergeeft. Helaas ontbreken de jaren september 1950 tot september 1952. De briefwisseling bevat brieven en algemene toegestuurde informatie vanaf de jaren 1970 tot 1996.

De stukken van bijzondere aard hebben betrekking op de organisatie, de leden, de financiën en de verschillende activiteiten. In dit gedeelte vindt men o.a. de statuten van 1950, het reglement van de damesafdeling, stukken in verband met de geschiedenis en de jubilea, de samenstelling van de raad van bestuur, subsidiedossiers... Wat de activiteiten betreft zijn er uiteraard de toneelopvoeringen en de deelname aan tornooien, maar ook de feesten ter gelegenheid van jubilea van de spelers en van de vereniging zelf. Er zijn slechts drie productiedossiers, maar de programmaboekjes, affiches en folders geven een beeld van de opvoeringen van de laatste 40 jaar.

Aanvullende informatie is wel te vinden in de documentatie, dat een apart bestanddeel vormt. Ook de toneelbibliotheek geeft een vermoeden wat er ooit gespeeld werd. De bibliotheek bevat uitgegeven tekstbrochures. Volgens de verslagen van na W.O. II zouden alle boeken verdwenen zijn¹¹. Toch werden met het archief 242 boeken geschonken. Ofwel is de oude bibliotheek plots boven water gekomen en werd deze verder aangevuld, ofwel hebben toneelverenigingen die stopten met spelen, hun boeken geschonken. De stempels in de boeken leren ons alleszins iets over de andere verenigingen waarvan het bestaan soms nog onbekend was: Toneelkring De Jantjes Ganshoren, Liberale Zang- en Toneelkring De Koornbloem – Le Bluet Molenbeek, Eerlijkheid vreest niets Molenbeek, De Broedermin, De Kunstbroeders, Hoop en Liefde. Een deel van de boeken komt ook van De Volksstar.

Door de aankoop van AdlibXPlus heeft het AMVB nu de mogelijkheid om enerzijds de inventaris van het archief digitaal in te voeren, anderzijds de bibliotheek en kunnen vervolgens de voorwerpen – in dit geval de vlaggen - worden gekoppeld en zo ter beschikking worden gesteld. Met de overdracht van dit archief is alleszins weer een stukje toneelgeschiedenis bewaard.

- ¹ BE AMVB 189/001, verslag van april 1904
- ² BE AMVB 189/001; QUINTENS (P). *Toneel en theaterleven te Brussel na 1830*. Brussel, AMVB, 1993, p.103.
- ³ BE AMVB 189/004
- ⁴ BE AMVB 189/055
- ⁵ *Lucifer*, jg.5, september 1905– februari 1906, p. 463.
- ⁶ DRIESMANS (I) & QUINTENS (P). *Hoog waait de vlag. Banistiek van Vlaamse verenigingen in het Brusselse tijdens de negentiende en twintigste eeuw*. Brussel, AMVB, 2002, pp.128-129 & QUINTENS (P). *Toneel en theaterleven*, pp.108-109.
- ⁷ BE AMVB 189/039
- ⁸ BE AMVB 189/008 en 026
- ⁹ BE AMVB 189/010
- ¹⁰ BE AMVB GA 002 en 003
- ¹¹ BE AMVB 189/026

Feestrede voor het 45-jarig jubileum van de damesafdeling, 1994

DE VLAGGENCOLLECTIE VAN KUNST EN LIEFDE SINT-JANS-MOLENBEEK

Patricia Quintens

Het AMVB bezit drie vlaggen van de koninklijke toneelmaatschappij Kunst en Liefde van Sint-Jans-Molenbeek.

Naar aanleiding van het vlaggenproject in 2002 schonk Georges Hallumiez een oude vlag van Kunst en Liefde aan het AMVB (zie p. 53, boven). Op een gele vlag van zijde staat centraal een blauwpaars vierkant met daarop een lier tussen de theatermaskers commedia en tragedie. Boven dit instrument een kroon. Rond dit iconografisch zinnebeeld staat bovenaan te lezen 'Tooneel kring kunst en liefde', onderaan de datering 1898 – 1927, afgesloten met een kleurrijke eikachtige guirlande. De maskers zijn geschilderd op een apart stuk stof en nadien op de vlag genaaid. Ook de lier is op deze manier vervaardigd. De kroon, de slinger, de snaren en de tekst zijn op de vlag geborduurd. De vlag verkeert helaas in een zeer slechte staat.

We gaan er vanuit dat het eerste jaartal waarschijnlijk verwijst naar de stichtingsdatum 1898¹. Het tweede jaartal 1927 verwijst vermoedelijk naar het dertigjarig bestaan van de toneelvereniging. De titel van 'koninklijke' werd ten vroegste een jaar nadien opgenaaid op de vlag aangezien zij pas op 28 maart 1928 deze titel verkreeg.

Reeds in 2001 verwierf het AMVB dankzij Georges Hallumiez de jongste of meest recente vlag van Kunst en Liefde (zie p. 53, onder). Op deze vlag staan eveneens centraal de twee theatermaskers afgebeeld, omringd door een geabstraheerde oranje zon met geel en blauwe stralen onderaan, in het midden een grasachtige stengel en bovenaan de letters KTM (koninklijke toneelmaatschappij) opgesmukt met een kroon. Verder vinden we boven op de gele – blauwe band de naam van de vereniging 'Kunst en Liefde' en onderaan 'St. Jans Molenbeek'. Wat opmerkelijk is zijn de data: links 1898 en rechts 1958, respectievelijk stichtingsdatum en zestigjarig bestaan.

Bij de overdracht van het archief van Kunst en Liefde in 2006 schonk Georges Hallumiez een derde vlag. Dit exemplaar roept nog meer vragen. Vooreerst lijkt de vlag samengesteld te zijn uit twee verschillende vlaggen. De voorzijde van deze vlag (zie foto p. 5 boven) lijkt sterk op de oude vlag van Kunst en Liefde: een blauwe band in zijde met daarin een geel vierkant (bij de oude vlag waren de kleuren omgekeerd). In het gele vierkant staat centraal een rode lier met wereldbol en als top een blauwe ster. Daaronder zien we de zinnebeelden van het toneel, de maskers comedia en tragedie met links een olijftak en rechts een tak met eikenbladeren en eikels. Onderaan het gele vlak staat de tekst 'vrouwen afdeling'. Tot hier niets bijzonder. Als we nauwkeuriger kijken zien we net boven deze tekst een kleurverschil in de stof en ook gaatjes van stiksels die verwijderd werden.

Hier stond de tekst 'Volksstar' (zie foto p. 52, onder).

Draaien we de vlag om dan zien we een rode band met een geel vierkant waarop in een bandrol de naam 'St Jans Molenbeek' in rode zijde geborduurd is. Diagonaal in het midden werd een olijachtige tak met rode vruchten geborduurd en rechts onder een schild met daarin een zwarte leeuw met rode tong, de Vlaamse Leeuw (zie foto p. 55 boven). Bij nader onderzoek vinden we onderaan in de bandrol onder de tekst Molenbeek eveneens een kleurverschil in de stof en gaatjes van stiksels die verwijderd zijn. Hierin stond de datum 1894 (zie foto p. 55 onder). Wat we hieruit kunnen afleiden is dat naar alle waarschijnlijkheid de oude vlag van de Volksstar werd aangepast en werd herbruikt als vlag voor de damesafdeling van Kunst en Liefde. Dat verklaart waarschijnlijk ook de aanwezigheid van de blauwe ster boven de wereldbol. Wat de stichtingsdatum van De Volksstar betreft hebben we veel te weinig gegevens. De *Gids der Vlamingen* van 1926 vermeldt 1895 als stichtingsdatum. De vlag hier vermeldt 1894. Aangezien we zo goed als geen archiefstukken hebben over De Volksstar zullen we voorlopig beide data moeten aannemen. Onderzoek in de verslagboeken van andere toneelverenigingen van die periode brengen wellicht meer uitsluitsel over het stichtingsjaar van deze toneelmaatschappij. Het was trouwens een goede gewoonte van de toneelverenigingen om hun deelname aan alle jubilea en vlaggenstoeten van andere maatschappijen (zowel toneel als muziek, Nederlandstalig als Franstalig) uitvoerig te notuleren in de verslagboeken.

De drie vlaggen van Kunst en Liefde leren ons iets over het herbruiken van materiaal. Je zou kunnen denken dat een versleten vlag vervangen werd door een nieuwe, dat de tekst werd over genomen en dat alleen de stijl van de vlag mee evolueerde met de tijd. In het geval van Kunst en Liefde was dat niet zo. Het hergebruiken van de vlag van De Volksstar voor de damesafdeling van Kunst en Liefde toont in ieder geval aan dat de dames creatief waren met naald en schaar. Maar rekening houdend met het feit dat de damesafdeling in de naoorlogse jaren ontstond, kunnen we ook aannemen dat besparingen nodig waren.

¹ Mariet Calsius schetst reeds in het artikel *Het archief van Kunst en Liefde (de Volksstar)* de problematiek van het stichtingsjaar 1897 of 1898.

VERENIGINGSARCHIEVEN DOORGELICHT: DE AUGUST VERMEYLENKRING

Tine Roobrouck

In het kader van de Gespecialiseerde Master in de Archivistiek: Erfgoedbeheer en Hedendaags Documentbeheer, liep Tine Roobrouck stage in het AMVB. Zij bestudeerde en inventariseerde twee typisch Brusselse verenigingsarchieven: het archief van de Vlaamse Club voor Kunsten, Wetenschappen en Letteren en het archief van de August Vermeylenkring. In een eerste bijdrage besprak zij het archief van de Vlaamse Club. Deze handelt over het archief van de August Vermeylenkring.

In een vorig artikel over verenigingsarchieven, behandelden we het archief van de Vlaamse Club voor Kunsten, Wetenschappen en Letteren. In deze editie gaan we in op het archief van een vereniging die al evenzeer een belangrijke plaats opeiste binnen het Vlaams socio-cultureel netwerk in Brussel, met name de August Vermeylenkring. Zowel de August Vermeylenkring als de Vlaamse Club voor Kunsten, Wetenschappen en Letteren ontstonden in dezelfde Brusselse context, waar sinds de Belgische onafhankelijkheid gestreden werd voor de Vlaamse belangen tegen de achtergrond van een toenemende verfransing. Beide verenigingen wilden en willen nog steeds de Vlaamse aanwezigheid in Brussel affirmeren. Daarom proberen ze Vlaamse Brusselaars op geregelde tijdstippen te verenigen rond activiteiten waarin de Nederlandse cultuurbeleving centraal staat. We beginnen met een korte historiek van de vereniging. Daarna bespreken we de resultaten van de inventarisering.

Het Vlaams socialisme in Brussel verenigt zich

In 1930 werd in de schoot van het Vlaams socialisme Club 38 opgericht. Deze vereniging, voorgezeten door Camille Huysmans, was ontstaan uit de behoefte aan een 'nieuwe vorm van gezelligheid'. De socialistisch politicus Hendrik Fayat kwam er samen met Cyriel en Elvire De Swaef, Willem Verougstraete, Nic Bal, Jan Fourmoy, Piet Vermeylen en een aantal andere Vlaamse vrienden. In een sfeer van kameraadschap verzorgde men politiek-culturele activiteiten en gesprekken. Diezelfde groep zou later de August Vermeylenkring oprichten. Het is de publicatie in 1954 van de talentelling van 1947 die de uiteindelijke aanleiding was voor de stichting van de Kring. Uit de telling bleek immers dat de Vlaamse aanwezigheid in Brussel sinds 1930 aanzienlijk was achteruitgegaan. Hendrik Fayat reageerde door het houden van sensibiliserende spreekbeurten en artikelen in het Gentse socialistische dagblad *Vooruit*. Hij zag echter ook de noodzaak in van een Nederlandstalige culturele vereniging die het aanzien van de Nederlandse cultuur in Brussel zou herstellen en verbeteren. Hij integreerde dit in een breed socialistisch engagement en nam het initiatief tot de oprichting van

de August Vermeylenkring.¹ Een eerste inleidende vergadering werd georganiseerd op 17 september: 'Wij verzoeken U op Vrijdag 17 september 1954, te 18 uur, in het Emile Vandervelde Instituut, Regentlaan 23, een vergadering te willen bijwonen waar de wenselijkheid zal besproken worden een kring van Vlaamse socialisten uit het Brusselse op te richten. Het doel van de vereniging zou er hoofdzakelijk in bestaan culturele en ontspanningsbijeenkomsten te Brussel in te richten.'²

De eigenlijke oprichtingsvergadering vond plaats op 3 november. Het was niet moeilijk te begrijpen dat de oprichters beslisten om deze kring naar August Vermeylen, monument van de Vlaamse Beweging in Brussel, te noemen.

Onder leiding van Hendrik Fayat en Lydia Deveen

De geschiedenis van de August Vermeylenkring tot 2004 kan grosso modo worden ingedeeld in het voorzitterschap van Hendrik Fayat³ en Lydia Deveen⁴. De AVK ontstond als een feitelijke vereniging waarvan het bestuur in een amicale en informele sfeer werkte. De formatie van het bestuur kwam in de nadagen van de vergadering tot stand. Hendrik Fayat werd voorzitter, Frans Gelders jr. werd ondervoorzitter, Jean Fourmoy nam de taak van secretaris op zich en Robert Peltot die van penningmeester. Hendrik Fayat gaf na een kwarteeuw de fakkel over aan Lydia Deveen die pas in 2005 vervangen werd door de jongere Elke Roex⁵. Lydia Deveen trad daarmee in de voetsporen van een traditie van vier generaties stamvaders die een anderhalve eeuw Vlaams-Brusselse geschiedenis mee belichaamden: Emanuel Hiel, Félicien Deveen, grootvader Louis Deveen en haar vader Emanuel Deveen. Na de aanstelling van Lydia Deveen als voorzitter bleef Hendrik Fayat erevoorzitter tot zijn overlijden. Hugo Schurmans die in 1968 Jean Fourmoy opvolgde als secretaris werd in 1983 vervangen door Mark Maes.

De 'Grote Literaire Avond' luidde jaarlijks het seizoen in

De jaarlijkse 'Grote Literaire Avonden' werd al snel de vaste openingstreffer van het seizoen en combineerde twee verschillende activiteiten. Enerzijds werd de avond gewijd aan een befaamde literaire figuur, later op de avond volgde de prijsuitreiking van de laureaten Nederlands; leerlingen uit de Brusselse middelbare scholen. Hiermee vervulde de August Vermeylenkring naar eigen zeggen 'in dezen een opvoedend werk van het hoogste peil'⁶. De eerste Grote Literaire Avond dateerde van een aantal jaar na de oprichting van de AVK en werd wellicht ingegeven door de toenmalige directrice A. Waeytens van de Rijksnormaalschool, die H. Fayat aanschrijft: 'Uw grote belangstelling kennende voor het officieel onderwijs en de Vlaamse cultuur, ben ik zo vrij U volgende

p. 57:

Aantekeningen voor de oprichting en de samenstelling van het bestuur, 1954

p. 58-59:

Brieven met betrekking tot de oprichting van een beschermcomité, 1956

p. 60:

Uitnodigingsbrief voor de oprichting van de August Vermeylenkring, 1954

Vorm - S. Hoogstra - F. Jilbes - A. de Kelder - I. J. W. de Vries
 Doel: Vlaams leven in de socialistische beweging v. Brussel

- Geen partij in de partij - geen politieke afdeling
- cultureel werk in brede zin. & bevordering v. geestesleven

= Voorzichten: V.A. de P.V. E.A. Spring
 Program - Nel Thi - Schmidt -
 Jozin /
 Seinhals

= Schatparonden
 ↳ hoe ook taalpolitiek bespreken
 = Ontspanningsparonden (toneel)

= wetenschappelijkheid feiten

= uitstappen

= hulp aan bestaande verenigingen; Kunst - & Cultuur -
 verken
 - Brusselse Polit

Organisatie:

- benaming *
- vriendschap om lid te worden
- bestuur
- statuten

- ledenwerking (+ stemrecht leden)

- Oprichtingsvergadering = 1500k =
 R. De Clerck
 Soc. w. v. v.
 P. J. V. v. v.
 L. van der V. v. v.
 Soc. Brussel

A.M.V.B. / 48604

- lokaal $\left\{ \begin{array}{l} 50\% \\ 20\% \end{array} \right.$ (II)
 Legat. Brussel - P. van der V. v. v.
 Soc. Clubs + 1 Med

PRÉSIDENCE
VOORZITZERSCHAP

Brussel, 11 Juni 1956.

Waarde Collega,

Ik aanvaard met het meeste genoegen lid te worden
van het Ere-Comité van de August Vermeylen Kring.

Met beste gevoelens.

Camille HUYSMANS.

Den Heer H. Fayat,
Voorzitter van de
August Vermeylen Kring.

BRUSSEL

DE EERSTE MINSTER

Waarde Vriend,

Ik heb goed uw schrijven ontvangen van 24 mei 1956, waarbij U mij vraagt lid te worden van het Ere-Comité van de August Vermeylen Kring.

Ik haast mij U te laten weten dat het met een waar genoegen is dat ik een gunstig gevolg verleen aan uw vraag.

Met genegen groeten,

A. VAN ACKER.

De Heer H. FAYAT,
Voorzitter van de August Vermeylen Kring,
Aarlenstraat, 51 A,
BRUSSEL.

Brussel, 5 September 1954.

Waarde Partijgenoot,

Wij verzoeken U op Vrijdag 17 September 1954, te 18 uur, in het Emile Vandervelde Instituut, Regentlaan, 23, een vergadering te willen bijwonen waar de wenselijkheid zal besproken worden een Kring van Vlaamse socialisten uit het Brusselse op te richten.

Het doel van deze vereniging zou er hoofdzakelijk in bestaan studie, culturele en ontspannings-bijeenkomsten te Brussel in te richten.

Op deze eerste bijeenkomst worden uitgenodigd :

BAL, N.
BRAT, J.
CRUPPENS, H.
DE BLOCK, A.
DE RIDDER, V.A.
DE SWAEF, C.
DE SWAEF, O.
HERREMAN, R.
HUYSMANS, Sarah

GELDERS, F.
KUYPERS, J.
LUYTEN, J.
MAJOR, L.
PEE, Hilde
SMETS, I.
VANHAELST, L.
VERMEYLEN, P.
VEROUGSTRAETE, W.
VAN OVERLOOP, J.

Indien U belet zijt of indien U verdere inlichtingen wenst vóór de vergadering, kunt U rechtstreeks contact zoeken met de ondertekenaars.

Met broederlijke gevoelens,

Jean FOURMOY,
Lombardstraat, 28,

H. FAYAT,
Aarlenstraat, 51^A,
Tel. 11.26.90

gunst ter overweging voor te leggen, namelijk dat vanwege de 'Vermeyleylen-kring' een Nederlandstalig boekwerk zou geschonken worden aan de meest verdienstelijke leerling voor moedertaal, bij het eindexamen.⁷

Sedert 1954 concentreerden de activiteiten van de Vermeyleylenkring zich op en rond de politiek-culturele actie van Vlaamse, progressieve en socialistische intellectuelen in Brussel. Op het maandelijks programma stonden onder meer sociaal-culturele activiteiten met een algemeen vormend karakter. Tal van voordrachten en debatavonden over politieke, sociale en economische onderwerpen kregen weerklank door de medewerking van befaamde binnen- en buitenlandse sprekers. Daarnaast stonden ook op het programma: film- en theateravonden, de daguitstap naar een actuele bezienswaardigheid en de zomeravondmalen waarop de sketches van Willem Verougstraete en Jaak Van Doorselaere een jaarlijkse traditie inluiden. Bovendien werden sinds 1976, onder impuls van Piet Waedemon – toenmalig ondervoorzitter – de Hellas-reizen georganiseerd. De Kring zou de 'Hellenistische wereld gaan verkennen'⁸ en dit een eerste maal van 1 tot 30 juli 1978 in Kreta.

Jubilea

Naast de jaarlijkse activiteiten zette de August Vermeyleylenkring ten gepaste tijde een aantal jubileumjaren in de bloemen. Hiervan getuigt het huldeboek *August Vermeyleylenkring 1954-1964. 10 jaar socialistisch kultuurleven te Brussel*, dat naar aanleiding van het tienjarig bestaan van de vereniging werd gepubliceerd.

In september 2004 werd op initiatief van Lydia Deveen een tentoonstelling georganiseerd ter gelegenheid van de 50^e verjaardag van de August Vermeyleylenkring. *De Brusselse August Vermeyleylenkring 1954-2004* kwam tot stand in samenwerking met het AMVB, met Lydia Deveen als curator. Na de opening van de tentoonstelling werden de leden verwacht in de Gothische Zaal van het Brusselse Stadshuis voor de academische zitting, waarin Roel De Groof zijn boek *'De August Vermeyleylenkring. Politiek-culturele actie van progressieve en socialistische intellectuelen in Brussel (1954-2004)'* voorstelde.

Zusterverenigingen & AVK-kringen

De August Vermeyleylenkring hield van bij de oprichting nauw contact met zogenaamde 'zustersverenigingen'. Een aantal activiteiten werd georganiseerd met die gelijkgestemde verenigingen waarvan de voornaamste zijn: de Contactclub uit Antwerpen, de Socialistische Studiekering uit Gent, de Kulturele Kring van Halle, Linea Recta in Zaventem en naamgenoten elders in het land. Het gaat hier om de AVK-Ronse, AVK-Herent, AVK-Asse, enz.

Vanaf eind jaren zestig kende de August Vermeyleylenkring het ontstaan van lokale afdelingen. Het initiatief kwam van een aantal leden die in hun gemeente een eigen werking wilden starten. In de ijver voor het Nederlandstalig cultuurleven in Brussel werden er plaatselijke comités opgericht in Etterbeek, Ganshoren, Oudergem, St-Pieters-

Woluwe, Watermaal-Bosvoorde en een afdeling St.Gillis-Ukkel-Vorst: 'Wie enigszins vertrouwd is met de activiteiten van de Brusselse August Vermeylenkring zal inzien dat onze lokale afdeling ervan, dank zij uw medewerking, een nieuwe horizon opent om de Vlamingen uit die drie gemeenten in eigen verband samen te brengen.'⁹

Sedert 1973 gingen stemmen op om een meer gestructureerd kader te ontwikkelen voor de losse samenwerking tussen de verschillende AVK-kernen in het Brusselse arrondissement. Dit leidde in 1976 tot de oprichting van het Agglomeratieverbond van plaatselijke August Vermeylenkringen vzw.

Archiefbestand

In zijn toespraak naar aanleiding van de herdenking van het tienjarig bestaan van de August Vermeylenkring zet Hendrik Fayat een aantal krachtlijnen uit die onmiddellijke weerslag hebben op het archiefbestand. Hij bewondert de tien jaar lange groei 'ondanks de meest losse organisatie die men zich denken kan': Hij gaat dan ook verder: 'Het zal wel helemaal in het begin zijn geweest toen een bestuurslid de onschuldige vraag gesteld heeft of wij geen statuten zouden maken. De algemene reactie viel vrij algemeen tegen... Wij staken dus van wal zonder statuten. [...] Maar ook zonder administratieve

rompslomp komt dat wel. Voorts worden in de August Vermeylenkring nooit moties gestemd. Het zou trouwens tot niet veel dienen want er worden geen notulen of processen-verbaal gehouden.¹⁰

Ondanks deze enigszins onheilspellende aankondiging vanuit archivistisch standpunt gezien, resteren ons toch nog zo'n 3m archief. Het bestand wordt voornamelijk gekenmerkt door een chronologische dossiervorming die over een groot deel van de periode zichtbaar is. Onder deze dossiers zijn de eigenlijke activiteitendossiers de voornaamste groep. Per activiteit werd een dossier opgesteld met daarin voornamelijk briefwisseling, nota's, uitnodigingen, aantekeningen, enz. Die zijn mooi chronologisch aanwezig voor de periode onder het voorzitterschap van Hendrik Fayat. Na de jaren 1970 worden de dossiers dunner en zijn minder stukken over de organisatie van de activiteiten bewaard. Naast deze activiteiten-dossiers vinden we nog dossiers inzake vergaderingen, subsidies, jaaroverzichten en een groot aantal losse stukken die zich tussen de dossiers onderling bevinden. Het gaat onder meer om affiches die omwille van hun omvang niet in de activiteitendossiers konden worden opgenomen. Deze zijn in een apart liggende archiefdoos opgeborgen en via het inventarisnummer aan de achterzijde aan het desbetreffende dossier gelinkt.

p. 64:

Grote literaire avond met Marnix Gijsen in het Congrespaleis, 6 oktober 1965

boven:

Bezoek aan het kasteel van Gaasbeek samen met het beschermcomité, 6 juni 1956

Pannenkoeken eten met Hendrik Fayat tijdens de uitstap naar Ronse, 23 mei 1970

Hella S. Haasse sprak over *Anna Blaman*, 19 oktober 1972

IN UNA CONFERENZA A BRUXELLES

SARAGAT DIFENDE la politica di centro-sinistra

A una domanda sulla unificazione del suo partito e di quello di Nenni, egli risponde che potrà avvenire dopo le elezioni

DAL NOSTRO CORRISPONDENTE

Bruxelles 14 maggio, notte.

La politica italiana di centro-sinistra è stata appassionatamente difesa stasera dal ministro degli esteri Saragat, nel corso di una conferenza tenuta a Bruxelles, alla presenza di alcuni membri del governo belga e di un folto pubblico.

Saragat ha esordito affermando che la formula del centro-sinistra non rappresenta una improvvisazione, ma ha, invece, diversi precedenti nella storia italiana, fin dall'epoca di Cavour. Il governo attuale deve risolvere problemi considerati essenziali fin dalla formazione dell'unità d'Italia e rimasti finora insoluti. Saragat ha aggiunto che l'incontro tra democristiani e socialisti, su una piattaforma di centro-sinistra che comprende i socialdemocratici e i repubblicani, costituisce « una maggioranza che offre delle garanzie di stabilità alla democrazia italiana ». Il leader socialdemocratico ha posto quindi l'accento sulla necessità di una vigorosa politica

— Accennando alle attuali difficoltà della situazione economica italiana, Saragat le ha definite passeggere e per nulla catastrofiche. Il governo vuole soprattutto evitare che lo sforzo di stabilizzazione abbia delle ripercussioni negative sul livello della occupazione; sinora tale sforzo è stato coronato da successo.

Passando all'esame della politica estera, Saragat ha ribadito che l'Italia si batte « per una Europa che noi concepiamo come uno Stato federale aperto all'Inghilterra e facente parte del mondo libero, ossia della

Triple 18-9-1958 célébration artistique à Molenbeek

Le club Auguste Vermeylen a ouvert sa cinquième année d'existence par un hommage à l'écrivain Herman Teirlinck, au centre culturel du château de Karreveld restauré.

Mercredi soir, au centre culturel du château du Karreveld restauré, le club Auguste Vermeylen a inauguré la cinquième année de son existence par un hommage à l'écrivain Herman Teirlinck qui va avoir quatre-vingts ans au mois de février prochain.

La cérémonie était présidée par Edmond Machtens, sénateur et bourgmestre de Molenbeek.

A ses côtés avaient pris place au bureau, Herman Teirlinck, l'ancien ministre député Henri Fayat, le professeur Minderaa, de l'Université de Leyde et Marcel Coole, littérateur.

Dans la salle, comble, on remarquait aux premiers rangs Camille Huysmans, président de la Chambre et de nombreuses personnalités du monde littéraire et artistique flamand.

Edmond Machtens ouvrit la série des discours. Il a dit que la commune de Molenbeek était fière de pouvoir inaugurer le centre culturel qui est appelé à devenir le château de Karreveld, par un hommage à un écrivain de grand talent qui, en 1956, s'est vu décerner le grand prix de la littérature néerlandaise, créé par les deux gouvernements, néerlandais et belge.

Dans ses œuvres, a dit Machtens, Teirlinck s'est largement inspiré du milieu où il a passé ses années d'enfance.

L'orateur a signalé aussi que le château de Karreveld, jadis réservé à quelques privilégiés, est devenu patrimoine commun et est appelé à contribuer à l'éducation populaire des masses.

Après que le professeur Minderaa et Marcel Coole eurent souligné l'importance, au point de vue littéraire, de l'œuvre de Teirlinck, celui-ci a remercié sa commune natale et le club Auguste Vermeylen pour cet hommage qui l'a d'autant plus ému, dit-il, qu'il a eu lieu dans la commune qui l'a vu naître.

L'I.N.R. et l'ensemble de Belgique des instruments à vent ont prêté leur concours à l'encadrement musical de cette triple célébration.

L'activité

du « Vermeylen-Kring »

L'« August Vermeylen-Kring » (Cercle Auguste Vermeylen) continue à faire preuve d'une belle activité.

Il organise pour le mercredi 25 février, à 20 h., une représentation au Théâtre Flamand (rue de Laeken).

Au programme : « Les sorcières de Salem », le succès mondial d'Arthur Miller.

Cartes numérotées à 30 fr., 40 fr., 50 fr., 60 fr. et 100 fr. en virant au C.C.P. du « August Vermeylen-Kring » n° 996.16, ou en téléphonant au n° 78.51.39, tous les jours après 18 h.

Archiefschema

De August Vermeylenkring mag dan wel geen vzw zijn, toch hield ze stukken betreffende vergaderingen, ledenbeheer, inkomstenwerving en andere bij. Daarom werd bij het opstellen van het archiefschema geopteerd voor een structuur die begint met deze stukken inzake de algemene organisatie, gevolgd door de chronologische activiteitendossiers. Hierop volgen dan de stukken inzake 'jubilea', 'contacten met andere verenigingen' en de gebruikelijke rubrieken 'documentatie' en 'stukken vreemd aan het archief'.

Tips voor vorsers

Het archief van de August Vermeylenkring getuigt van zijn plaats in het socio-culturele netwerk. Vele activiteiten die samen werden georganiseerd met andere verenigingen worden toegelicht in de inventaris. In het deeltje 'contacten met zusterverenigingen' vinden we bovendien andere stukken die getuigen van een nauwe samenwerking tussen de verschillende actoren in het Brusselse en Nederlandstalige verenigingsleven. Het merendeel van de activiteiten werd echter binnenshuis georganiseerd. Deze activiteiten werden vaak opgeluisterd door befaamde figuren uit België maar ook uit de rest van Europa. In het archief is bijvoorbeeld briefwisseling met François Mitterand te vinden. Dit samen met andere uitgesponnen dossiers in het archief kunnen alleen maar het argument van het uitzonderlijk belang van het archief van de August Vermeylenkring bekrachtigen. Indien de historicus zich wenst te verdiepen in de bekende figuren die de vereniging wist te strikken voor het houden van bijvoorbeeld een voordracht, is de inventaris van de August Vermeylenkring zeer toegankelijk. Bij het overlopen van de dossiers kan men immers gemakkelijk de figuren terugvinden.¹¹ Bij het historisch onderzoek naar het ledenbestand van de August Vermeylenkring is men aangewezen op de ledenlijsten.

Een aantal hiaten is echter onoverkomelijk. We verwijzen daarom ook naar het maandblad AVK-Brussel, dat sinds 1968 de spreekbuis is van wat er leeft in en rond de August Vermeylenkring, en dit tot vandaag de dag. Het maandblad is aanwezig in de tijdschriftencollectie van het AMVB en informeert over de activiteiten en het programma van de AVK sinds de jaren 1970.

Lydia Deveen

August Vermeylenkring versus Vlaamse Club

Zoals blijkt uit de vorige bijdrage, is in het archief van de Vlaamse Club het overzicht van de administratieve ondersteuning van de werking als vzw duidelijk merkbaar en dit in tegenstelling tot de stukken inzake de eigenlijke activiteit. Het archiefbestand van de August Vermeylenkring daarentegen rapporteert ons voornamelijk over de taakuitvoering en veel minder over taakondersteuning. De organisatie van de vereniging lag immers niet vast in statuten, zoals uit bovenvermeld citaat van Hendrik Fayat af te leiden is. Dit heeft tot gevolg dat stukken van bijvoorbeeld financiële aard zeer beperkt tot onbestaande zijn, terwijl de stukken betreffende activiteiten overheersen. Het archief van de August Vermeylenkring hebben we in die zin meer toegankelijk kunnen maken voor het historisch onderzoek naar activiteiten al dan niet met bekende figuren. Het gaat aldus om een bijzonder rijk archiefbestand, voortaan toegankelijk via de inventaris en binnenkort ook via AdliBXPlus.

- ¹ DE GROOF (R.). De August Vermeylenkring. Politiek-culturele actie van progressieve en socialistische intellectuelen in Brussel (1954-2004), Brussel, VUBPRESS, 2004, pp. 19-29.
- ² Ontwerp van uitnodigingsbrief voor de stichtingsvergadering, in bijlage van een brief van H.Fayat aan J. Van Caeneghem, 3 augustus 1954. BE AMVB 007/023
- ³ Hendrik Fayat (1908-1997) was jarenlang actief in verschillende verenigingen, waaronder het Vlaams Verbond van Socialistische Studenten dat hij in 1931 mee oprichtte. Als socialistisch politicus was hij volksvertegenwoordiger en nam hij later ook een aantal ministerportefeuilles op zich.
- ⁴ Lydia Deveen was naast haar academische carrière aan de VUB ook politiek actief. Ze was staatssecretaris en senator. Ze was eveneens mede-stichtster van de Vlaams BSP-federatie Brussel-Halle-Vilvoorde, bijgenaamd De Rode Leeuwen, en zette zich in voor de rechten van de Vlaamse Brusselaars.
- ⁵ Elke Roex is momenteel ook Vlaams volksvertegenwoordiger in Brussel.
- ⁶ Redevoering van H. Fayat op de openingsavond van het winterseizoen 1974. BE AMVB 007/263
- ⁷ Ingekomen brief van de Rijksnormaalschool te Brussel, op 6 juni 1957. BE AMVB 007/013
- ⁸ Programma van de reis naar Kreta, 1978. BE AMVB/341
- ⁹ Omzendbrief van het Voorlopig Bestuur van de AVK-afdeling St.Gillis-Ukkel-Vorst met uitnodiging voor feestelijke opening van 18/11/68, op 4 november 1968. BE AMVB 007/344.
- ¹⁰ 'Inleiding'. In: *August Vermeylenkring 1954-1964, 10 jaar socialistisch cultuurleven te Brussel*, pp. 12-15.
- ¹¹ Dit zal nog aan waarde toenemen wanneer deze inventaris in ADLIB is ingevoerd. Hierdoor zal men gemakkelijk via trefwoorden de dossiers kunnen overlopen.

AUGUST VERMEYLENKRING

SECRETARIAAT : PERZIKBOMENSTRAAT 36 - 1120 BRUSSEL

OP MAANDAG 26 APRIL 1976 OM 19 U. 45

IN DE ALBERT I - ZAAL VAN HET CONGRESPALEIS
KOUDEBERG 3 TE BRUSSEL

GROTE FILMAVOND

Walt Disney's Meesterwerk **FANTASIA**

met muzikale begeleiding door het
PHILADELPHIA SYMPHONY ORCHESTRA
dirigent **LEOPOLD STOKOWSKI**

TOEGANG VRIJ

Vrij van zegel

H. Fayat,

Voorzitter

Affiche van de filmvertoning *Fantasia* met live-begeleiding, 26 april 1975

OTTERS IN VLAANDEREN

Wim van der Elst

Snuisteren in de collecties van het AMVB levert soms een gevoel van 'serendipity' op. Men is gelukkig iets te vinden waar men helemaal niet naar op zoek was.

Dat overkwam ons bij het doornemen van enige jaargangen (1936 – 1939) van *ABC Geïllustreerd Weekblad* (een socialistisch familietijdschrift, uitgegeven door de S.M. Ontwikkeling te Antwerpen en de S.M. Het Licht te Gent).

Bij de aanvang van de zevende jaargang (1938) werden als medewerkers opgesomd: Meuwissen, Levisson, Van der Lelie, De Rijcke, Fritz Francken (een van de weinigen wiens naam bij zijn artikels vermeld werd), Hamers, Molter en Albert Robberecht die zijn vader had opgevolgd.

Elke week werden minstens vier pagina's volledig gevuld met een pêle-mêle van ingezonden foto's. Dat gaat van sport (voetbal, wielrennen, boksen, worstelen, boogschieten, hengelwedstrijden tot en met vinkenzettingen) over verenigingsleven tot de obligate foto's van honderdjarigen en gouden bruiloften. Heel zelden poseert er een hengelaar met een grote karper of snoek die hij aan wal gekregen heeft. Maar in 1938 beginnen er foto's te verschijnen van jagers met gevangen otters. Misschien heeft de publicatie van de eersten daarvan voor navolging gezorgd, want op een jaar tijd waren er niet minder dan zes. Dat is uiteraard geen volledige inventaris. Wellicht zullen een aantal mensen bedenkingen gehad hebben bij het verschijnen van hun foto in een socialistisch weekblad. Maar misschien kunnen we uit deze beperkte staalkaart toch iets leren. Hieronder volgen de tekstjes die bij de foto's stonden.

6 februari 1938: Antwerpen, Ter Rivierenhof. De boswachter Jos Verheyen gelukte er in een otter van twaalf kilo, en 1 meter 18 cm. te vangen; de knappe jager met zijn tienden otter dien hij reeds gevangen heeft.

5 juni 1938: Neerijssse – Twee otters, wegende 6 kg. en 4,5 kg. werden langs de Dijle geschoten door den boswachter Willem De Coster, woonachtig Nijvelse baan.

18 december 1938: Stekene – De stoutmoedige jongeman die het aandierf een otter met de blote hand te vangen.

1 januari 1939: Elverdinge – Oscar Filica, jachtwachter op het jachtgoed C. Matrie Paul Donck te Elverdinge bij Ieper, schoot een prachtigen otter neer, 7 kg. wegende. Zoals men weet, is het een zeldzaamheid zulke dieren, die zeer gezocht zijn voor hun mooien duren pels, te vangen.

15 januari 1939: Damme – Een otter werd gevangen door Leon Maertens van een buitengewone grootte. Het dier meet 1,15 meter en weegt 12 kg. Het is de elfde otter welke Maertens vangt in een tijdspanne van 7 jaar.

15 januari 1939: Berlare – Ook Buyle Victor heeft een otter geschoten, na hem gedurende drie uren achtervolgd te hebben. De otter weegt 9,5 kg. en meet 1,15 meter. Een waar buitenkansje!

Men merkt dat de otters toen al als zeldzaam bestempeld werden. Dat is ooit wel anders geweest. Het verhaal gaat dat de monniken in de abdijen eertijds onder de lange vastenperiode aangewezen waren op de vis uit hun vijvers, maar dat ze om de een-tonigheid van dat dieet te breken ze wel eens durfden een otter op tafel te brengen. Omdat die van vis leefde, werd hij dan maar bij de visachtigen gerekend, om de regels van het vasten te respecteren...

Toch kwam de otter nog zowat overal in Vlaanderen voor. Meer nog dan de jacht er op voor de pels, waarmee zeer gegeerde bontmantels werden vervaardigd, is het de vervuiling van de waterlopen en daarmee de vermindering van het visbestand, die voor de otter het einde hebben betekend. In de jaren '50 van vorige eeuw was hij in Vlaanderen uitgestorven. Dat hij de status van beschermde diersoort kreeg kon dat niet beletten.

Men merkt aan de foto's waarop de jagers triomfantelijk hun vangst tonen, en aan de begeleidende tekstjes, dat er in 1938 nog helemaal niet gedacht werd aan bescherming. Integendeel, de otter werd beschouwd als ongedierte dat moest uitgeroeid worden.

In de jaren '90 van vorige eeuw voerde WWF een beschermingscampagne, onder meer door gronden aan te kopen op de oevers van waterlopen als de IJzer en de Sûre in de Ardennen, en er de natuurlijke habitat van de otters te herstellen door aanplantingen van bomen en struiken.

Er werden ook otters uitgezet, weliswaar op een kleinere schaal dan in Nederland. De situatie blijft precair: door het kleine aantal en het kleine gebied wordt hun voortplanting door inteelt bedreigd. In Planckendael zijn de otters een attractie, en loopt er een kweekprogramma. Maar ook dat is problematisch: de otters zijn te tam en eraan gewend gevoed te worden. Eens uitgezet in het wild hebben ze weinig kansen om te overleven.

STUDIE-EN DOCUMENTATIECENTRUM OORLOG EN HEDENDAAGSE MAATSCHAPPIJ

ARCHIEF TE GAST

Chantal Kesteloot
Dirk Martin

Brussel telt heel wat erfgoedinstellingen, bekende en minder bekende. Binnen het amalgaam van deze instellingen biedt het AMVB collega-archiefinstellingen de gelegenheid zich voor te stellen. Niet alle archieven hebben een tijdschrift om zich kenbaar te maken. Bovendien zijn we allemaal met erfgoed bezig en elders eens gaan kijken, kan alleen maar bijdragen tot nieuwe inzichten en ervaringen. In dit nummer is het de beurt aan het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA).

De instelling

Sinds zijn oprichting in 1969 legt het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog zich toe op onderzoek en documentatie. Op dat ogenblik moest de geschiedenis van deze periode nog worden geschreven: het merendeel van de archieven was nog niet toegankelijk en in feite stopte het onderzoek naar hedendaagse geschiedenis in 1940. Pas in 1971 werd de eerste licentieverhandeling over de geschiedenis van de oorlog geschreven, een jaar later gevolgd door het eerste doctoraat. Alles moest nog worden gedaan en geschreven. Het oorspronkelijke team voerde dus een waar pionierswerk uit. Omdat veel officiële bronnen ontoegankelijk bleven, werd geprospecteerd naar nog in leven zijnde getuigen. Dit leverde een uitvoerige oogst van documentatie en een indrukwekkende hoeveelheid interviews op. De nauwe band tussen onderzoek en documentatie blijft tot vandaag één van de essentiële kenmerken van de instelling, ook al evolueerde zowel de praktijk als de aard van dergelijke werkwijze, op het vlak van onderzoek en documentatiebeheer.

De oorspronkelijke invalshoek vertaalde zich in de publicatie van de eerste werken die van bijzondere betekenis waren voor de toenemende interesse voor de oorlogsperiode. Het boek *L'an 40* van José Gotovitch en Jules Gérard-Libois was daar een sprekend voorbeeld van. In de loop van de decennia verbreedde het perspectief zich zowel op chronologisch als op kwantitatief als op archivalisch vlak: de geschiedenis van de oorlog werd niet meer behandeld als een geïsoleerd gegeven, het onderzoek kende een ware explosie, het aantal toegankelijke fondsen nam toe en meerdere instanties bewaarden archieven uit de oorlogsperiode.

De activiteiten van het centrum richtten zich meer en meer naar de buitenwereld door maandelijkse seminars, thematische studiedagen en grote internationale colloquia. Bovendien interesseerde de media zich in toenemende mate voor de periode

en meerdere vorsers van het centrum verbonden zich aan het opzoekingswerk voor documentaires van zowel de BRT als de RTBF.

In 1997 veranderde het NCWOII in SOMA, het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij. Deze naamswijziging concretiseerde enerzijds een oudere praktijk, namelijk dat de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in een bredere context moest worden geplaatst. Anderzijds bood de chronologische verbreding van 1914 tot 1960 de mogelijkheid om de periode van de Eerste Wereldoorlog, die zowel in België als in het buitenland op hernieuwde interesse mocht rekenen, te integreren.

Concrete onderzoeksprojecten laten toe de vaste ploeg te versterken met jonge vorsers voor een periode van maximaal vier jaar. Thema's in het kader van deze projecten zijn: geweld en oorlogen, (bijv. de doctoraten van Antoon Vrints en Benoît Majerus), diamant (doctoraat van Eric Laureys), en inlichtingen- en actiediensten (doctoraat van Emmanuel Debruyne). Een volledige lijst van de projecten is te vinden op de website van het SOMA. Er lopen momenteel onderzoeken naar het sociaal leven van oud-kolonialen, naar de beroepservaring van Belgische vrouwen tijdens de Tweede Wereldoorlog en ook nog naar de rol van België in de uitwerking van het oorlogs- en humanitair recht.

De onderzoeksactiviteiten van het SOMA vertalen zich ook in de uitgave van een tijdschrift. Hoewel dit zich oorspronkelijk concentreerde op de Tweede Wereldoorlog werden ook hier de thema's verbreed. Sinds 1996 verschijnt *Cahiers d'Histoire du Temps présent / Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis* twee keer per jaar. Het tijdschrift staat open voor actuele thema's zoals nationalisme, cultuureschiedenis en jeugd. Momenteel wordt er een nummer voorbereid over de cultuureschiedenis van de jaren 1970. Het tijdschrift wordt geleid door een redactiecomité van personeelsleden van het SOMA en externe vorsers uit alle Belgische universiteiten.

Naast het onderzoek, voortvloeiend uit het eigen wetenschappelijk beleid, gaat het

www.cegesoma.be

SOMA ook in op externe opdrachten. Het project *Gewillig België*, op voorstel van de Senaat en gefinancierd door de diensten van de Premier, is hiervan een voorbeeld. Het resultaat is een volumineus rapport waarin de houding van de verschillende Belgische autoriteiten, tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog, betreffende de problematiek van de jodenvervolging in België, wordt geanalyseerd.

Het geheel van deze activiteiten – zowel op het vlak van onderzoek en beleid – en de toegang tot de documentatie is grotendeels terug te vinden op de website van het SOMA (www.cegesoma.be).

De collecties

De documentatie van het SOMA bestaat uit de bibliotheek, de audiovisuele collectie en het archief.

De **bibliotheek** van het SOMA is oorspronkelijk opgebouwd rond de Tweede Wereldoorlog en de onmiddellijke naoorlog. In 1997 werd het werkingsveld uitgebreid naar de geschiedenis van de 20^e eeuw, meer in het bijzonder de conflicten en de weerslag op België. Dit impliceerde een inhaalbeweging vooral voor de Eerste Wereldoorlog. Recent worden ook nieuwe accenten gelegd: migratie, volkerenmoord, jodenvervolging, zonder de andere thema's te verlaten. De bibliotheek is ontsloten via het geïntegreerde ontsluitingsprogramma Pallas (opgebouwd volgens ISAD(G)) op www.cegesoma.be/databanken.

De oorsprong van de ongeveer 300.000 foto's tellende fotoverzameling in de **audiovisuele collectie** ligt voor een belangrijk deel bij het fotoagentschap Sipho. Het agentschap had tussen 1930 en 1944 in België een belangrijk aandeel in het verhandelen van persfoto's uit binnen- en buitenland. In de loop van de jaren werd de oorspronkelijke fotoverzameling ook aangevuld met vele tientallen kleinere private collecties.

Bijna 170.000 foto's zijn digitaal opgeslagen en consulteerbaar via Pallas. Verder bevat de audiovisuele collectie interviews, affiches, video's en fonoplaten.

De **archieffcollectie** van het SOMA stoelt op vier pijlers, met name privé-archief, archief van collaboratieorganisaties, archief van overheidsinstellingen en -diensten enkel functionerend in 1939-1946 en archief over België afkomstig uit buitenlandse archieven (microfilms en fotokopieën 1936-1945). Chronologisch gezien komt de periode vanaf 1914 aan bod, met de nadruk op jaren 1936-1970. De archieffcollectie is ingedeeld in 17 archiefgroepen die gelijkaardige archiefvormers groeperen en die afkomstig zijn van de pas genoemde vier pijlers. Citeren wij de archiefgroepen "Belgische instellingen en gerechtelijke archieven", "Duitse militaire administratie in België (Militärbefehlshaber)", "politieke partijen en bewegingen, meestal uit de collaboratie", "verzetsgroeperingen". Elk van de hierboven beschreven vier grote bronnen van aanwinsten kunnen gekoppeld worden aan specifieke thema's:

- verzet, bezet België en zijn instellingen, Belgen in ballingschap in Groot-Brittannië; ook voor- en naoorlog met organisaties van ex-verzetslui en ex-politieke gevangenen maar ook pacifisme, mensenrechten en extreem-rechts;
- politieke, administratieve, culturele en economische collaboratie;
- functionering van de staat en "politiek van het minste kwaad", repressie van de collaboratie;
- Duits bezettingsbestuur en troepen, het SS-imperium in België, Britse politiek t.a.v. België.

Het verworven archief wordt adequaat bewaard, ontsloten en ter beschikking gesteld. De ontsluiting gebeurt via een beschrijving op bestandsniveau met daaraan toegekende trefwoorden in Pallas. Belangrijke archieven krijgen een inventaris of plaatsingslijst. Via een combinatie van zoekstrategieën met trefwoord, woord in titel en zoeken in de structuur van het archief ("bladeren in de bestanden") zal de OPAC de meeste vragen kunnen beantwoorden.

Zeer summier kan op basis van het aanwezige materiaal alvast gesteld worden dat als belangrijkste mogelijke onderzoeksrichtingen naar voren komen

- het functioneren van de Belgische maatschappij tijdens de bezetting, meer specifiek het bestuur van het land, in mindere mate in Groot-Brittannië;
- het verzet (ook qua evolutie van een deel van het middenveld dat na de oorlog "vaderlandslievende verenigingen" heette) en de repressie/collaboratie;
- de Duitse bezettingspolitiek;
- de mediaverwerking van de oorlog.

CONTACT

Luchtvaartsquare 29 – 1070 Brussel
tel: 02-556 92 11 – fax: 02-556 92 00
www.cegesoma.be – cegesoma@cegesoma.be
open van maandag tot vrijdag,
van 9.00 tot 12.00 uur en van 13.00 tot 17.00 uur

In deze rubriek vestigt Arduin de aandacht op nieuwe en interessante publicaties over Brussel. Vaak komen deze boeken tot stand na enige research in de archieven, bewaard op het AMVB. De samenstellers van deze publicaties ontleen vaak afbeeldingen en fotomateriaal.

In samenwerking met de heemkundige kring Molenbecca stelde Maria Vandenbosch een interessant boekje samen over 19^e- en 20^e-eeuwse Vlaamse auteurs, die op een of andere manier met Sint-Jans-Molenbeek verbonden zijn of waren. De zeventenzestig geportreerde kunstenaars, schrijvers en politici zijn er niet noodzakelijk geboren, maar hebben er wel een tijdlang gewoond of gewerkt. De auteur trekt de lijn door naar vandaag zodat ook nog levende persoonlijkheden worden voorgesteld. Vaak worden aan de hand van interviews en eersterangsgetuidenissen de verschillende figuren aan de lezer geïntroduceerd.

De publicatie biedt een eerste kennisma-

king met een aantal namen zoals Pieter Geert Buckinx, Raoul Maria de Puydt, Antoine Courtmans, Jan Immers en Neel Doff, die buiten Molenbeek of Brussel misschien niet zo snel een belletje laten rinkelen. Daarnaast passeren ook bekende namen uit de Vlaamse Beweging zoals Frans Reinhard, Jef Mennekens, Herman Teirlinck en Henri Fayat de revue.

Spijtig genoeg is het evenwicht soms zoek. Door het ontbreken van een echte inleiding is het niet duidelijk wat de auteur met "Vlaamse auteurs" bedoelt. Het was logischer enkel 'literatoren' te belichten, of pleitbezorgers van het lokaal toneel- en verenigingsleven, in plaats van alle andere Nederlandstaligen te vermelden die ooit 'iets' hebben gepubliceerd. Voorbeelden daarvan zijn journalist Hubertus Leijnen, Jos Vleugels en de gebroeders Verstraete. Ernest Claes hoort hier evenmin thuis, ook al speelde één van zijn romans zich af in Sint-Jans-Molenbeek. De auteur is ook niet altijd even duidelijk in haar bronverwijzingen. De referenties naar bijvoorbeeld de Koninklijke Bibliotheek, het AMVC en het AMVB als vindplaatsen, zonder melding van wat er werd geraadpleegd, zijn onvoldoende. Ook ontbreken er enkele 'klassieke' referenties zoals de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse*

Beweging (versie 1998).

Losstaand van deze opmerkingen geeft deze publicatie toch veelzijdig beeld van de Vlaamse aanwezigheid in Molenbeek. Meer informatie kan u vinden bij dhr. Jean Boterdael, voorzitter Molenbecca en echtgenoot van de auteur, op het nummer 02 411 41 11.

VANDENBOSCH (Maria). *Sint-Jans-Molenbeek en de Vlaamse auteurs van nu en vroeger.* Brussel, 2007, 176 p., ill.

JK

De Vlaamse Gemeenschapscommissie lijkt met de zeer luxueuze uitgave *Brussel. Vlaamse en Kosmopolitische Hoofdstad* een waar charme-offensief richting Nederlandstaligen in te zetten. "Brussel is een stad om van te houden, al beseffen de meeste Vlamingen dat niet," merkt redacteur Daniël Buyle, griffier van de Raad van de VGC, terecht op. Het Vlaams karakter van de hoofdstad valt op historisch en cultureel vlak niet te ontkennen; het boek staat dan ook in een vijftiental artikels stil bij deze Vlaamse aanwezigheid zoals deze nu door de VGC wordt gegarandeerd. Daarin wordt niet

enkel de Vlaamse rol in/van Brussel gerechtvaardigd, maar is enige (zelf-)kritiek nooit veraf.

De publicatie heeft onmiskenbaar een aantal sterke troeven. De artikels van Els Witte ("Vijftien jaar VGC-beleid"), Harry Van Velthoven ("Van Vlaamse over verfranst naar tweetalige en multiculturele stad") en Guido Jan Bral ("Brusselse architectuur") geven een compact en degelijk wetenschappelijk onderbouwd discours over deze thema's. De getuigenissen van bOb Van Reeth, André Monteyne, Guido Fonteyn en Geert van Istendael bieden daarnaast een meerwaarde aan dit grote verhaal. Hierin wordt nogmaals aangetoond dat de Nederlandstaligen steeds vanuit een minderheidspositie zijn vertrokken maar er telkens in slaagden zichzelf te handhaven, mede dank zij instituties zoals de VGC.

Het boek biedt ook de mogelijkheid om enkele enigszins 'vergeten' aspecten opnieuw te belichten. Het artikel van Johan Thielemans over de KVS is daar een voorbeeld van: het was sinds Hugo Meert in 1977 geleden dat er nog een algemeen overzicht over deze schouwborg te boek werd gesteld. Ook de artikels over het Brussels dialect (Sera de Vriendt) en de West-Vlamingen in Brussel (Leo Camerlynck) horen hierin thuis. Daarentegen blijven Roel Jacobs en vooral Paul De Ridder een beetje uit hetzelfde vaatje tappen. De Grote Markt en de Ommegang werden, zeker door Roel Jacobs, meer dan eens behandeld en bieden als artikel geen echte meerwaarde aan dit boek. Paul De Ridder herkaut het verhaal over Nederlandstalig Brussel in het Ancien Regime, en is ook de enige

auteur in dit boek die in de bibliografie enkel naar zichzelf verwijst. Bovendien zijn Jacobs en De Ridder de enigen die vanuit het Ancien Regime werken, terwijl alle andere artikels vanuit de 19de en 20ste eeuw zijn geschreven met zeer duidelijke linken naar vandaag.

In elk geval slaagt de uitgave er in een mooie introductie te geven tot de actuele geschiedenis van Brussel, bekeken vanuit een Vlaams perspectief. De zeer geslaagde foto's plaatsen dit in een aangenaam kader. Het boek is een welkome aanvulling op de reeks van fotoboeken over Brussel die momenteel in boekhandel en bibliotheek raadpleegbaar zijn.

BUYLE (Daniël) (red.). *Brussel. Vlaamse en kosmopolitische hoofdstad.* Brussel, VGC, 2006, 176 p., ill., € 30.

JK

Het Louis Paul Boon-documentatiecentrum van de Universiteit Antwerpen heeft een ietwat apart boekje over de Vlaamse Beweging, bekeken vanuit culinair oogpunt uitgegeven. De opstellers zien deze publicatie zelf als een buitenbeetje, zonder al te grote (wetenschappelijke) pretenties. In feite is het

eerder een “amuse-gueule” voor het meer ernstige werk van het documentatiecentrum, dat niet enkel instaat voor nieuwe (en geannoteerde) edities van het werk van Louis Paul Boon, maar ook meewerkt aan publicaties over de moderne Vlaamse literatuur en literatoren.

Dit boekje, met de sprekende titel *Ossenspier met suikerbonen*, is een lichtvoetig abecedarium vol menu's, verwijzingen naar eetgelegenheden, bijzondere gerechten en Vlaamse figuren met een zwak voor fijne vleeswaren. Het boekje gaat onder meer dieper in op de bereiding van schildpadsoep en ossestaartsoep en geeft een hele reeks van anekdotes die uit de archieven, ook deze bewaard op het AMVB, werden geput. De wetenschappelijke waarde is zo goed als nihil, maar is beslist ontspannend als literatuur. Het werkje is spijtig genoeg zo goed als onvindbaar er werden slechts 300 exemplaren ter gelegenheid van de jaarwisseling 2006-2007 gedrukt. Op de (vrij onoverzichtelijke) website www.lp-booncentrum.be ontbreekt elke verwijzing ernaar.

HUMBEECK (Kris), ONGHENA (Sofie) & DE RIDDER (Mattheus) (red.). *Ossenspier met suikerbonen. Culinaire Anthologie van de Vlaamse Beweging.* Antwerpen, L-P Boon-documentatiecentrum, 2006, 48 p. + ill.

JK

Einde 2006 verscheen het eerste nummer van *Brussels Studies*. Op 12 december werd het nieuwe elektronisch tijdschrift officieel gelanceerd. De initiatiefnemers vertrokken van de vaststelling dat wetenschappelijk en interdisciplinair

onderzoek naar Brussel, op alle mogelijke terreinen, tot een te klein milieu bekend bleef. Via dit tijdschrift kan er een forum worden aangeboden waarop wetenschappers hun onderzoeksresultaten, in drie talen, laagdrempelig kunnen presenteren aan het geïnteresseerd publiek. *Brussels Studies* biedt ook de mogelijkheid aan vorsers om elkaar te ontmoeten en op de hoogte te blijven van de laatste onderzoeksresultaten, zowel op historisch,

linguïstisch, economisch, sociologisch als politicologisch vlak.

Op de website werden zes nummers geupload, bestaande uit telkens één artikel, dat als pdf-file gratis kan worden geraadpleegd. Een wetenschappelijk comité, samengesteld uit specialisten van onder meer de VUB, ULB en FUSL, waakt over de kwaliteit.

www.brusselsstudies.be

JK

Recensie-exemplaren kunnen steeds naar het redactieadres worden gestuurd

Arduin is het nieuwe tijdschrift van het Archief en Museum voor het Vlaams leven te Brussel. Het is er niet enkel voor de leden en sympathisanten van het AMVB, maar voor iedereen die interesse heeft in 19^e- en 20^e-eeuwse geschiedenis, archivistiek, verenigingsleven en erfgoed, toegespitst op de Vlaamse aanwezigheid in Brussel.

Via de vaste rubrieken **PRJCT**, **CLLCT** en **BRSSL** is **Arduin** de spreekbuis van het AMVB. Het wil een wetenschappelijk verantwoord tijdschrift zijn, dat zich tot een breed publiek richt. **Arduin** verschijnt twee keer per jaar: in mei en in november. Een jaarabonnement bedraagt € 15,00 en maakt de abonnee meteen lid van het AMVB. Naast **Arduin** is er nu ook de elektronische nieuwsbrief **@rduin** die u op de hoogte houdt van onze activiteiten.

AMVB

Dit alles is eenvoudig te bekomen via een storting op KBC 433-1062071-43 onder vermelding 'abonnement', buitenland: BIC KREDBEBB, IBAN BE66 4331 0620 7143
Losse nummers zijn verkrijgbaar tegen € 8,00 (per post € 9,50)

Voor vragen en opmerkingen kan u steeds contact opnemen via arduin@amvb.be

COLOFON

Zesmaandelijks tijdschrift van het Archief en Museum voor het Vlaams leven te Brussel vzw

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Wim Van der Elst, Arduinkaai 28 1000 Brussel

Hoofdredacteur: Mariet Calsius

REDACTIE

Jimmy Koppen, Patricia Quintens, Wim Van der Elst, Frank Vanhaecke

MEDEWERKERS AAN DIT NUMMER

Chantal Kesteloot, Dirk Martin, Tine Roobrouck

REDACTIEADRES

Arduinkaai 28 1000 Brussel

arduin@amvb.be

DRUK

De Smet nv, 9340 Lede

VORMGEVING EN ZETWERK

e.c.c.e.

ISSN: 1784-3111

Abonnement op *Arduin* en *@rduin*: € 15,00 – Losse nummers *Arduin*: € 8,00 (per post € 9,50)

KBC: 433-1062071-43 – BIC: KREDBEBB – IBAN: BE66 4331 0620 7143

Het AMVB tracht de wettelijke voorschriften inzake auteursrecht toe te passen. Instellingen en personen kunnen contact opnemen met de redactie indien zijn menen rechten te kunnen laten gelden.

AMVB

Arduinkaai 28

1000 Brussel

Tel: 02-209 06 01 – Fax: 02-502 83 21

www.amvb.be

Algemeen: info@amvb.be

Directie: patricia.quintens@amvb.be

Archief: mariet.calsius@amvb.be

Arduin: arduin@amvb.be (redactionele vragen en opmerkingen)

Het AMVB is gedurende de weekdagen toegankelijk van 10.00 tot 17.00 uur. Het museum is gesloten op maandag, zon- en feestdagen. Indien er een tentoonstelling is, is consultatie in de leeszaal na afspraak (per mail of telefonisch) ook mogelijk op zaterdag.

Met steun van de
Vlaamse overheid

VLAAMSE
GEMEENSCHAPSCHE
COMMISSIE

